

SUUNNITELMISSA ADOPTIO

Mitä adoptiovanhemmiksi aikovat puhuvat adoptiosta Internetin
keskustelupalstalla

KIRSI VALTANEN
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
VALTANEN, KIRSI: Suunnitelmissa adoptio. Mitä adoptiovanhemmiksi aikovat puhuvat
adoptiosta Internetin keskustelupalstalla.
Pro gradu -tutkielma, 62 sivua
Sosiaalityö
Ohjaaja: Irene Roivainen
Maaliskuu 2016

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää mitä adoptiovanhemmiksi aikovat puhuvat adoptiosta Internetin avoimilla keskustelupalstoilla. Olen kiinnostunut siitä, millaisia käsityksiä ja ajatuksia adoptiota vasta suunnittelevilla tai adoptioprosessin jo aloittaneilla on lapseen tai adoptiovanhemmuuteen liittyen ja millaisia ajatuksia adoptioprosessi heissä ylipäättään herättää.

Tutkimuksen aineistona on yksi Kaksplus-lehden verkkosivustoilla käydyistä noin 250 adoptioaiheisesta keskustelusta. Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teemoittelu. Viestiketjun yli 2000 viestistä on löydetty seuraavanlaiset teemat: *adoptioprosessi, oikeus adoptiolapseen, tuleva lapsi, vanhemmuuden taidot ja suhde lapseen sekä ulkopuolisten suhtautuminen.*

Tutkimustulosten perusteella eniten adoptiovanhemmaksi aikovia puhututtaa adoptioprosessi: pitkä odotusaika, epävarmuus, tiedonpuute sekä viranomaisten valta. Paljon pohdintaa herätti myös kysymys siitä, pitäisikö biologisesti lapsettomien hakijoiden olla etusijalla niihin hakijoiden nähden, jotka voivat itse saada lapsia. Tulevan lapsen terveydentila ja mahdolliset erityistarpeet herättivät myös paljon keskustelua, samoin se, millä tavalla lasta koskevat toiveet vaikuttivat adoptioprosessin kulkuun. Vanhemmuuden taitoihin liittyvässä keskustelussa nousi esille adoptiovanhemmiksi aikovien ajoittainen epävarmuus omista kyvyistä sekä vanhempana jaksaminen. Keskustelua käytiin myös siitä, miten hakijaperheen ulkopuoliset henkilöt suhtautuivat adoptioaikeisiin. Erityisesti tuotiin esille tuntemuksia niistä tilanteista, kun ulkopuolisten suhtautuminen adoptiota ja erinäköistä adoptiolasta kohtaan oli ennakkoluuloista ja jopa rasistista.

Asiasanat: adoptio, adoptioprosessi, adoptiovanhemmuus, adoptiolapsi, Internet, keskustelupalsta

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Social Sciences and Humanities

KIRSI VALTANEN: Planning to adopt. What kind of themes is seem to be in Internet discussion?
Master's Thesis, 62 pages
Social Work
Thesis Supervisor: Irene Roivainen
March 2016

The aim of this Master's Thesis is to study what is spoken about adoption in a discussion board In Internet by those, who's intention is to be an adoptive parent. I'm interested in what kind of opinions and thoughts they have about adopted child, adoptive parenthood and adoption process in general.

There is over 250 discussions referred to adoption in web site of Kaksplus-magazine. The research material consists of one of these discussions and it includes over 2000 individual messages. The method of this study is content analysis.

I study what different kind of themes is to be found from a discussion board and found five themes: *adoption process, right to have an adopted child, upcoming child, parenting skills and relationship with child and attitude of others.*

The results of the study shows that most popular theme in the discussion board is adoption process and more precisely, it's uncertainty, lack of information, long waiting time and power of authorities. Conversationalists also discussed, if childless people have a bigger right to adopt comparing those who already have child. Health of a child and possible special needs were discussed, too. They considered, if they have enough skills and strenght to care and raise the child. Furthermore, it was spoken about attitudes of others, particularly if others had prejudiced or even racist attitude towards adoption and adopted child.

Keywords: adoption, adoption process, adoptive parenthood, adopted child, Internet, discussion board

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAA	4
2.1	Adoptiohistoriaa	4
	Kansainvälistä adoptiohistoriaa	4
	Suomen adoptiohistoriaa	5
2.2	Adoptiolainsäädäntöä	8
2.3	Adoptioprosessi	9
	Kotimainen adoptio	9
	Kansainvälisen adoptio	11
2.4	Adoptio lapsen ja vanhempien näkökulmasta	14
3	TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS	16
3.1	Perhesuhteet ja vanhemmuus	16
	Biologinen vanhemmuus	16
	Sosiaalinen ja psykologinen vanhemmuus	17
	Juridinen vanhemmuus	18
	Adoptiovanhemmuus	19
3.2	Aiempaa tutkimusta	20
	Kotimaista adoptiotutkimusta	20
	Kansainvälistä adoptiotutkimusta	25
4	TUTKIMUSASETELMA	29
4.1	Aineistonkeruu ja analyysimenetelmä	29
4.2	Tutkimuksen eettisyys	31
4.3	Internet-keskustelut tutkimuskohteena	32
4.4	Analyysin käytännön toteutus	32
5	TUTKIMUSTULOKSET	34
5.1	Adoptioprosessi	35
5.2	Oikeus adoptiolapseen	38
	Lapsettomat vai lapsiperheet	38
	Biologisesti lapsettomat vs. lapsia saavat	41
5.3	Tuleva lapsi	41
5.4	Vanhemmuuden taidot ja suhde lapseen	46
5.5	Ulkopuolisten suhtautuminen	47
5.6	Yhteenveto	49
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	51
6.1	Johtopäätökset	51
6.2	Pohdinta	57
7	KIRJALLISUUS	60

KUVIOT

KUVIO 1 ALIOIKEUKSIEN VAHVISTAMAT ADOPTIOT SUOMESSA VUOSINA 1938–2009	6
KUVIO 2 SUOMEEN SAAPUNEET LAPSET VUOSINA 1985–2014	7
KUVIO 3 VUONNA 2014 SUOMEEN TULLEIDEN LASTEN SAAPUMISIKÄ.....	8
KUVIO 4 KOTIMAISTEN ADOPTIOIDEN ETENEMINEN	10
KUVIO 5 KANSAINVÄLISEN ADOPTION ETENEMINEN	12

TAULUKOT

TAULUKKO 1 YHTEENVETO PERHESUHTEIDEN ULOTTUVUUKSISTA.....	18
---	----

1 JOHDANTO

Tutkin pro gradu -tutkielmassani adoptiota ja adoptiovanhemmuutta koskevia Internet-keskusteluja. Olen kiinnostunut siitä, millaisia käsityksiä ja ajatuksia adoptiota vasta suunnittelevilla tai adoptioprosessin jo aloittaneilla on lapsen tai adoptiovanhemmuuteen liittyen ja millaisia ajatuksia adoptioprosessi heissä ylipäätään herättää. Valtaosa aiemmista adoptioaiheisista tutkimuksista näyttää koskevan adoptoituja lapsia ja melko paljon on käsitelty myös adoptiovanhemmuutta. Sen sijaan adoptiovanhemmiksi vasta aikovien näkökulmaa ei tietääkseni ole aiemmin tutkimuksissa käytetty.

Useimmat adoptiotutkimukset on tehty kyselyaineistoista tai haastatteluin. Omassa tutkimuksessani lähestyn aihetta Internetin avointen keskustelupalstojen kautta siksi, että niillä käytävissä keskusteluissa osalliset voivat tuoda anonymisti ja avoimesti esiin ajatuksensa ja mielipiteensä. Suljetuille keskustelupalstoille pitää useimmiten rekisteröityä omalla nimellä, jolloin keskustelun avoimuus ei ole yhtä itsestään selvää eikä asioista välttämättä uskalleta puhua niiden oikeilla nimillä.

Vuonna 2014 Suomessa adoptoitiin 445 lasta, joista kotimaisia adoptioita oli 284 ja ulkomaisia 161. Sekä kotimaisten että ulkomaisten adoptioiden määrä laski hieman vuoteen 2013 verrattuna. Yli puolet adoptoiduista lapsista oli alle 5-vuotiaita, mutta toisaalta yli 18-vuotiaana adoptoituja oli 93, heistä valtaosa kotimaasta. Rekisteröidyssä parisuhteessa olevien perheiden sisäisiä adoptointeja oli 115. Ulkomailta lapsia adoptoitiin Suomeen eniten Etelä-Afrikasta ja Kiinasta. Ulkomaisissa adoptioissa adoptoijina oli neljässä viidesosassa tapauksista kaksi vanhempaa ja kotimaisissa adoptioissa runsas kolmasosa. (www.tilastokeskus.fi.)

Vuonna 2015 adoptioiden määrä laski entisestään, kansainväliset adoptiot lähes 35 prosenttia vuoteen 2014 verrattuna. Ulkomaisten adoptioiden vähenemiseen on monia syitä. Interpedia ry:n mukaan esimerkiksi Kiinassa lastensuojelu on kehittynyt ja maan sisäiset adoptiot ovat lisääntyneet. Venäjän adoptiot taas päättyivät Suomessa hyväksytyyn tasa-arvoiseen avioliittolakiin (www.mtv.fi/uutiset). Tasa-arvoisen avioliittolain on määrä astua voimaan 1.3.2017, jonka jälkeen myös samaa sukupuolta olevat aviopuolisot voivat adoptoida yhdessä (www.oikeusministerio.fi).

Pelastakaa lapset ry:n kautta tuli vuonna 2015 Suomeen 23 lasta. Lasta odottavia hakijoita tai adoptiolupaa odottavia hakijoita oli 8.1.2016 päivätyn odotustilanteen mukaan 84 (www.pelastaalapset.fi). Suomeen vuosittain tulevien lasten määrään suhteutettuna odotusajaksi muodostuu näin ollen noin 3,5 vuotta. Tähän tulee kuitenkin vielä lisätä jonotusaika adoptioneuvontaan ja neuvontaan käytetty aika, nämä mukaan lukien odotusaika voi kokonaisuudessaan olla jopa viidestä kuuteen vuotta. Sen lisäksi, että odotusaika on pitkä, se on myös hyvin epävarma muun muassa siksi, että lapsia luovuttavat maat kehittävät koko ajan omaa lastensuojeluaan. Tästä syystä sisäiset adoptiot näissä maissa lisääntyvät ja yhä vähemmän lapsia vapautuu kansainväliseen adoptioon.

Kansainvälisten sopimusten mukaan adoptioon vapautuneelle lapselle pyritään ensisijaisesti löytämään uusi adoptio- tai sijaiskoti hänen synnyinmaastaan. Vain siinä tapauksessa, ettei kotia synnyinmaasta löydy, voi lapsi vapautua kansainväliseen adoptioon. Suurin osa pienistä ja terveistä lapsista sijoitetaan monessa maassa kotimaisiin perheisiin. Kansainväliseen adoptioon tulevat lapset ovat usein erityistarpeisia tai keskimäärin hieman vanhempia kuin esimerkiksi noin kymmenen vuotta sitten. Tästä syystä lapsia luovuttavat maat ovat alkaneet käydä aktiivisemmin keskustelua siitä, minkälaiset ja minkä ikäiset lapset hyötyvät kansainvälisestä adoptiosta. (www.interpedia.fi)

Vaikka adoptioiden määrä näyttääkin laskevan ja odotusajat pitenevät, adoptio perheen perustamisen muotona herättää edelleen paljon kiinnostusta. Tämän voi päätellä vaikkapa siitä, kuinka paljon Internetistä on löydettävissä adoptioaiheisia keskustelupalstoja. Näitä keskustelupalstoja lukiessa on havaittavissa, että moni adoptiota suunnitteleva on huolissaan siitä, miten pitkään lapsen adoptio ulkomailta on ylipäättään mahdollista. Kansainvälinen adoptio mahdollistaa lapsen saamisen monelle sellaiselle, jolta kotimainen adoptio on syystä tai toisesta pois suljettu vaihtoehto. Suomessa adoptiokotia tarvitsevia lapsia sijoitetaan vuosittain vain reilu 30, joten odotusaika voi kotimaisissa adoptioissa olla vieläkin pidempi kuin kansainvälisissä adoptioissa. Vuonna 2014 adoptiolautakunta oli myöntänyt uusia adoptiolupia kansainväliseen adoptioon 138 ja kotimaiseen adoptioon 22 (www.valvira.fi).

Tutkimusaineistoa valitettavasti pidin tärkeimpänä valintakriteerinä sitä, että käyty keskustelu olisi asiallista, monipuolista, ja että keskustelijat joko vakavasti harkitsivat lapsen adoptioimista tai olivat jo aloittaneet adoptioprosessin. Toissijaisena asiana pidin sitä, käsiteltäisiinkö keskusteluissa kotimaista tai kansainvälistä adoptiota. Valitsemassani aineistossa keskustelujen pääpaino oli kuitenkin selvästi kansainvälisissä adoptioissa, kun taas kotimaisesta adoptiosta puhuttiin vain

vähän. Näin ollen myös tutkimuksessani kansainvälinen adoptio saa enemmän tilaa ja kotimaista adoptiota käsitellään vähemmän.

Pro gradu -tutkielmani toisessa luvussa johdatan tutkielman aihepiiriin tarkastelemalla ensin adoption historiaa. Kerron lyhyesti myös adoptiota ohjaavasta lainsäädännöstä sekä kuvaan niin kansainvälisen kuin kotimaisen adoptioprosessin kulkua. Kolmannessa luvussa paneudun erilaisiin perhesuhteisiin ja vanhemmuuden muotoihin sekä kartoitan millaista kotimaista ja kansainvälistä adoptioon liittyvää tutkimusta on aiemmin tehty. Luvussa neljä kerron tarkemmin tutkimustehtävistäni, muun muassa aineiston keruusta ja analyysitavasta. Viidennessä luvussa kuvaan saamiani tutkimustuloksia ja nivon tulokset yhteen. Luvussa kuusi pohdin millaisia johtopäätöksiä tulosten perusteella on vedettävissä sekä arvioin tutkimukseni onnistumista.

7-vuotiaana perheeseemme liittynyt Afrikan tähti, sinulta olen yhteisten vuosiemme aikana oppinut enemmän kuin tuhansista luetuista sivuista.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Adoptio on juridinen toimenpide, jolla vahvistetaan lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille (Adoptiolaki 2012/22, § 1). Tarja Pösö (2003, 141–143) kuvaa adoptiota perhesuhteiden uudelleenjärjestelyinä. Adoptiossa lasta ei saada eikä tehdä vaan lapsi otetaan ja lapsi tulee otetuksi. Lapseksi ottamisessa luodaan ja rakennetaan vanhemmuus- ja perhesuhteet sellaisten henkilöiden välille, joiden kesken niitä ei ole aiemmin ollut. Vanhemmuussuhteiden biologisen perustan sijaan nousee juridinen suhde, jonka ehtona on oletus psykologisten ja sosiaalisten siteiden synnystä.

Adoptiota säätelee paitsi Suomen laki, myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus, Haagin sopimus ja kansainvälisissä adoptioissa lisäksi lapsen syntymämaan lainsäädäntö. Tässä luvussa kerron keskeisimmät kohdat adoptioon liittyvästä suomalaisesta lainsäädännöstä. Lisäksi kuvaan kotimaisen ja kansainvälisen adoptioprosessin kulkua sekä kerron jotain siitä, miten adoptio näyttäytyy lapsen ja perheen näkökulmasta. Aivan ensiksi kuitenkin tarkastelen adoption historiaa lyhyesti.

2.1 Adoptiohistoriaa

Adoption juuret ulottuvat kauas ja sen luonne on muuttunut melkoisesti aikojen saatossa. Seuraavassa kuvaan lyhyesti adoption historiaa ensin kansainvälisestä ja sen jälkeen suomalaisesta näkökulmasta.

Kansainvälistä adoptiohistoriaa

John Triseliotis, Joan Shireman ja Marion Hundleby (1997, 3–11; ref. Pösö 2003, 144–147) ovat jakaneet adoptiohistorian viiteen vaiheeseen. Ensimmäistä vaihetta he nimittävät kreikkalaisen ja roomalaisen adoption ajaksi, jolloin nuoria miehiä adoptoitiin uskonnollisia seremonioita varten, varmistamaan perheen jatkuminen tai symboloimaan valtaa pitävien sukujen poliittisia liittoja. Toisessa vaiheessa adoptiota alettiin kehittää pitkäkestoisena ja perhemuotoisena ratkaisuna vaihtoehdoksi orpojen ja aviottomien lasten sijoittamiselle köyhäintaloihin. 1800-luvulla köyhäintalot täyttyivät orvoista ja heitteille jätetyistä lapsista, jolloin heräsi huoli siitä, etteivät köyhäintalot tarjonneet lapsille riittävää kasvatusta ja hoitoa. Lapsia alettiin sijoittaa lastenkoteihin

ja perheisiin, mistä seurasi uusi huoli siitä, että laitoksissa ja perheissä lapsia kohdeltiin huonosti ja käytettiin kotitalouksissa työvoimana.

Kolmannessa vaiheessa toisen maailmansodan jälkeen adoptio alettiin nähdä ratkaisuna hedelmättömyyteen. Adoptio oli erityisesti keskiluokan suosiossa Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa. Erilaisten arviointimenetelmien avulla pyrittiin löytämään "oikea lapsi oikeille vanhemmille". "Oikea" lapsi oli valkoinen, terve, kehittyvä ja sopivalla menneisyydellä varustettu. Koska adoptio oli yleistä ja adoptiolasta haluavia vanhempia oli enemmän kuin adoptoitavia lapsia, aloitettiin myös adoptiovanhempien arviointi. Arvioinnin kohteena oli muun muassa vanhempien ikä, toimeentulo, asuminen ja avioliiton kesto. Pääasiassa adoptoitiin alle yksivuotiaita lapsia, koska tuon ajan käsityksen mukaan yli kaksivuotiaat lapset kiinnittyivät adoptiovanhempiinsa heikosti. Vauvaikää vanhemmat lapset tai lapset, joilla oli vähäisiäkin fyysisiä heikkouksia tai sairauksia, hoidettiin laitoksissa. Ajanjaksoa on kutsuttu "kodille lapsi" -jaksoksi, sillä tuolloin pyrittiin vastaamaan nimenomaan adoptoivien aikuisten intresseihin. (Triseliotis ym. 1997, 3–11; ref. Pösö 2003, 145–146.)

Neljännessä vaiheessa 1960-luvulta eteenpäin adoptiokäytäntö muuttui lapsikeskeisemmäksi. Ehkäisyvälineiden kehittymisen, abortin laillistamisen ja yksinhuoltajuuden hyväksymisen myötä adoptoitavat lapset vähenivät merkittävästi. Käsitys siitä, kuka saattoi olla adoptoitava lapsi ja kuka saattoi adoptoida, laajeni. Adoptioon sopivina alettiin pitää myös vauvaiän ohittaneita lapsia ja lapsia, joilla oli psyykkisiä tai fyysisiä ongelmia tai monirotuinen tausta. Myös rotujen väliset adoptiot tulivat mahdollisiksi. Toimintaa ohjaavan "lapselle koti" -ajattelun mukaan kuka tahansa lapsi pystyi hyötymään perhe-elämästä. (Triseliotis ym. 1997, 3–11; ref. Pösö 2003, 146–147.)

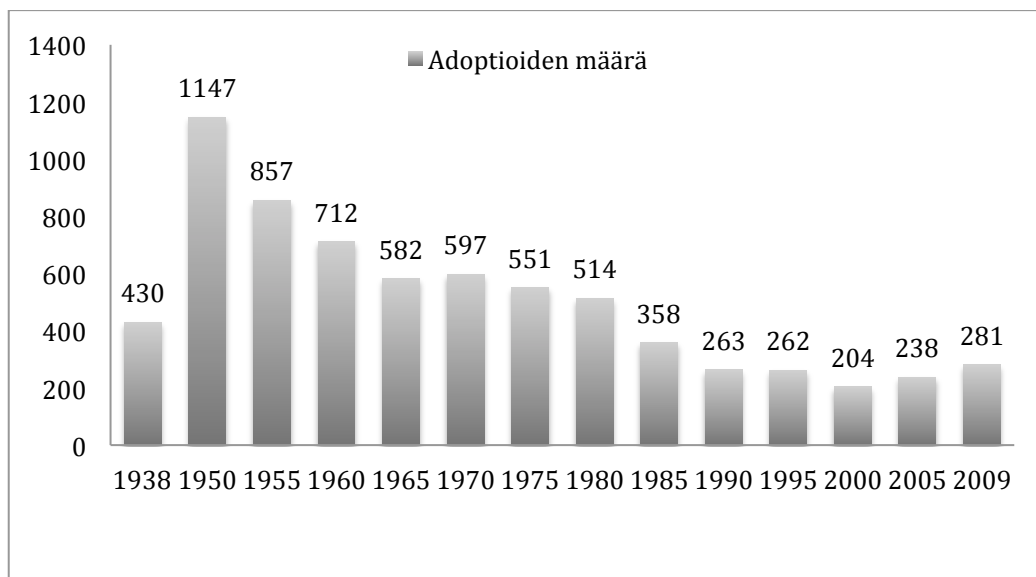
Orastamassa olevaa viidettä vaihetta kuvaa adoption markkinahenkisyys, jolla Triseliotis ym. viittaavat kansainvälisen adoption kasvuun ja pyrkimykseen purkaa adoptioon kohdistuvaa sääntelyä. Tällaisia piirteitä on tunnistettavissa Yhdysvalloissa, jossa adoptiosta on mahdollista sopia suoraan adoptiovanhempien ja biologisten vanhempien kesken. Tällöin adoption hinnoittelu ja muu valvonta jäävät "ostajan" ja "myyjän" väliseksi. (Emt., 147.)

Suomen adoptiohistoriaa

Suomessa adoption historia juontaa juurensa 1200-luvulta eli ajalta, jolloin Suomi oli osa Ruotsin valtakuntaa. Tuolloin kysymys oli lähinnä omaisuuden siirtämisestä maalakien mukaisesti sukuun

tai biologisen suvun ulkopuolelle, mikäli perittävällä ei ollut lapsia. 1750-luvulla Suomenlinnaan perustettiin Augustin Ehrensvärdin toimesta lastenkoti orvoiksi jääneille sotilaiden lapsille. Suomenlinnan varuskunnan asiakirjoista löytyy tuolta ajalta muutamia merkintöjä adoptioista. Vuoden 1925 *Laki ottolapsista* (Laki 208/1925) ja *Asetus ottolapsisuhteen purkamisesta tehtävästä ilmoituksesta* (Asetus 209/1925) olivat ensimmäiset Suomessa käyttöönotetut adoptiota koskevat säädökset. Vuonna 1980 tuli voimaan uusi *Laki lapseksiottamisesta* (Laki 32/1979). Uuden lain mukaan adoptiota ei ollut enää mahdollista purkaa, eli siirryttiin heikosta adoptiosta vahvaan adoptioon. (Parviainen 2014, 18–19.) Seuraavan kerran adoptiolainsäädäntöä uudistettiin vuonna 1985, jolloin astui voimaan *Laki lapseksiottamisesta* (Laki 153/1985). 1.7.2012 alkaen on ollut voimassa *Adoptiolaki 22/2012*.

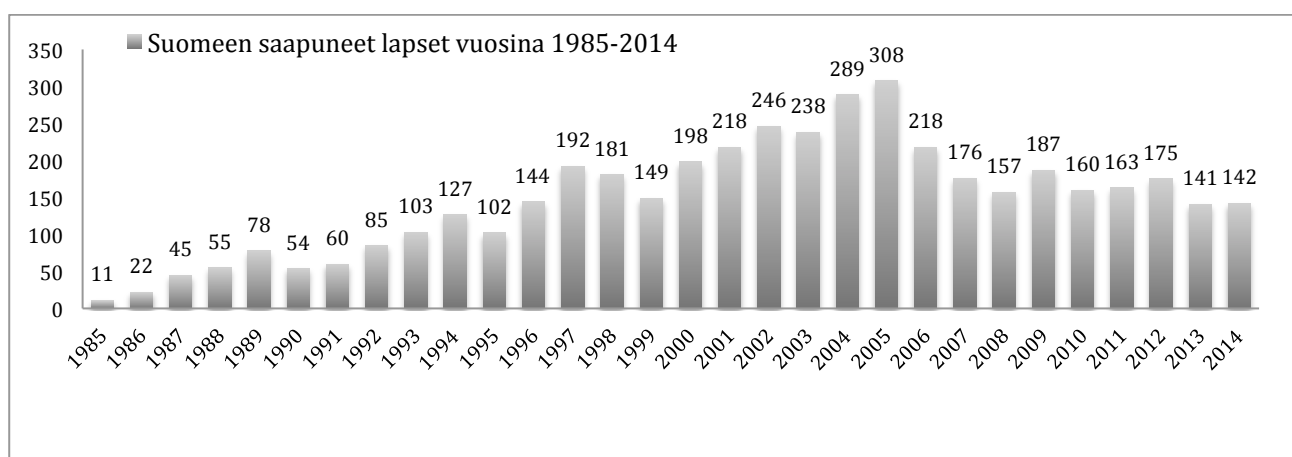
Suomessa adoptiot tehtiin käytännössä sosiaaliviranomaisten ja Koteja Kodittomille Lapsille ry:n (vuodesta 1944 Pelastakaa Lapset ry) kautta. Sodanjälkeisinä vuosina 1950-luvun alkupuolella, erityisesti vuonna 1950, adoptoitiin poikkeuksellisen paljon lapsia: lapsia, joiden isä oli kuollut ja joista sukulaiset tai äiti eivät pystyneet huolehtimaan, oli poikkeuksellisen paljon. 1960- ja 1970-luvuilla adoptioiden määrä vakiintui, mutta oli edelleen korkeampi kuin sotaa edeltävänä vuonna 1938. Vuoden 1980 jälkeen adoptioiden määrä väheni 2000-luvun alkuun saakka. (Parviainen 2014, 21.)

Kuvio 1 Alioikeuksien vahvistamat adoptiot Suomessa vuosina 1938–2009 (Lähde SVT: Alioikeuksissa ratkaistut siviiliasiat 1938–2009; Parviainen 2014)

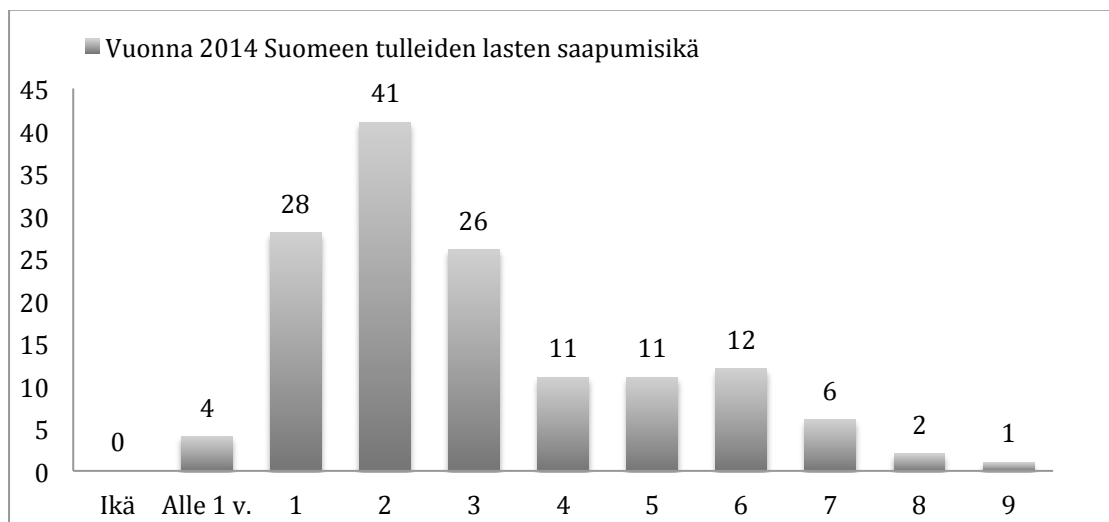
Suomessa kansainvälisen adoptiotoiminnan voidaan katsoa alkaneen vuonna 1929, jolloin säädettiin *Laki eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista* (Laki 379/1929). Tämän lain pohjalta suomalaisen lapsen adoptointi tai lapsen adoptointi Suomeen oli mahdollista Oikeusministeriön luvalla. Suomesta toisen maailmansodan aikana Ruotsiin tehtyjen lastensiirtojen yhteydessä lapsia myös adoptoitiin. Suomeen ei ennen 1970-lukua juurikaan adoptoitu lapsia ulkomailta, päinvastoin Suomesta annettiin lapsia ulkomaille adoptoitavaksi 1970-luvun puoliväliin saakka. Adoptioita tehtiin pääasiassa muihin Pohjoismaihin, mutta muutamia lapsia annettiin adoptoitavaksi myös esimerkiksi Ranskaan ja Yhdysvaltoihin. 1970-luvun puolivälin jälkeen lapsia alettiin adoptoida ulkomailta Suomeen ja vastaavasti lasten adoptointi Suomesta ulkomaille loppui. Loppumiseen vaikuttivat adoptiota ja lasten oikeuksia koskevat kansainväliset sopimukset ja myös kansainvälinen politiikka; Suomi pyrki profiloitumaan kehittyneenä maana eikä linjaan sopinut mielikuva siitä, että lapsia ulkomaille adoptoitavaksi luovuttivat köyhät ja kehittymättömät maat. (Parviainen 2014, 22–23; Kauppi ja Rautanen 1997, 203–205.)

Ulkomailta Suomeen adoptoitujen lasten määrä alkoi kasvaa vuoden 1985 jälkeen, kun voimaan oli astunut uusi *Laki lapseksiottamisesta* (Laki 153/1985). Tämän lain myötä varsinaiset kansainvälisiä adoptioita koskevat säädökset tulivat lainsäädäntöön ensimmäistä kertaa. Laissa määriteltiin eri toimijoiden vastuut ja velvollisuudet sekä adoptiota koskevat käytänteet, mikä mahdollisti adoptioiden yleistymisen. Pelastakaa Lapset ry ja Interpedia ry olivat jo aiemmin toimineet adoptiokentällä ja nyt ne saivat laissa määritellyn luvan toimia adoptiopalvelun tarjoajina. Oikeuden adoptioiden järjestämiseen sai myös Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. (Parviainen 2014, 22–23.)

Kuvio 2 Suomeen saapuneet lapset vuosina 1985–2014. (Lähde: www.valvira.fi/sosiaalihuolto/adoptio)

Kansainvälisissä adoptioissa lapset ovat keskimäärin vanhempia kuin kotimaasta adoptoidut lapset. Vuonna 2014 Suomeen saapui ulkomailta 142 lasta, joista vain 4 oli alle 1-vuotiaita. Valtaosa, noin 67 prosenttia lapsista oli Suomeen tullessaan 1–3-vuotiaita ja 4–6-vuotiaita oli kaikista lapsista noin neljännes. Kouluikäisiä lapsia adoptoitiin yhdeksän. Luvut perustuvat Valviran tilastotietoihin vuonna 2014 Suomeen saapuneista lapsista. (www.valvira.fi/sosiaalihuolto/adoptio)

Kuvio 3 Vuonna 2014 Suomeen tulleiden lasten saapumisikä

2.2 Adoptiolainsäädäntöä

Adoptiossa lähtökohtana on lapsen etu. Adoptiolain (2012/22, § 2) mukaan lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, miten parhaiten voidaan turvata pysyvä perhe sekä tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapselle, joka ei voi kasvaa omassa perheessään. Kun adoptio on vahvistettu, adoptiolasta pidetään adoptiovanhempien lapsena ja aikaisemmat vanhemmat vapautuvat lapsen elatusvastuusta (AdL 2012/22, § 18–19).

Adoptionhakijan tulee pääsääntöisesti olla vähintään 25-vuotias ja enintään 50-vuotias, ja adoptoitavan ja adoptionhakijan välinen ikäero saa olla enintään 45 vuotta (AdL 2012/22, § 6–7). Adoptoiminen on mahdollista yksinäisille henkilöille ja avioliitossa oleville.

Adoptiolaki (2012/22, § 27) määrää lapsen sijoittamisesta adoptionhakijoiden luokse seuraavasti: 1) lapsi sijoitetaan niiden hakijoiden luokse, joilla arvioidaan olevan parhaat edellytykset huolehtia hänen hyvästä hoidostaan ja kasvatuksesta; 2) lapsi sijoitetaan perheeseen, jossa hän saa kaksi

adoptiovanhempaa, jollei ole lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä sijoittaa häntä yhden vanhemman perheeseen; 3) sisarukset sijoitetaan samaan perheeseen, jollei se olosuhteet huomioon ottaen ole lapsen edun vastaista; 4) jos perheessä on ennestään lapsia, näiden tulee olla adoptoitavaa lasta vanhempia; 5) lapsen vanhempien toivomukset adoptioperheen ominaisuuksista ja olosuhteista otetaan huomioon, jollei niiden huomioon ottaminen ole lapsen edun vastaista.

Adoptiolaki (2012/22, § 28) määrittelee myös toimeenpiteet siltä varalta, että sijoitus epäonnistuu: *Jos adoptioeuvonnan antaja ennen adoption vahvistamista havaitsee, että lapsen sijoitus adoptionhakijoiden luokse ei ole lapsen edun mukainen, sen on yhteistyössä lastensuojeluviranomaisen kanssa järjestettävä lapselle adoptiotarkoituksessa uusi sijoitus.* Mikäli adoptoitava lapsi on saapunut vieraasta valtiosta Suomeen, eikä hänelle voida järjestää uutta sijoitusta ja hänen etunsa mukaista hoitoa Suomessa, adoptioeuvonnan antajan, lastensuojeluviranomaisen ja palvelunantajan on ryhdyttävä toimenpiteisiin lapsen palauttamiseksi valtioon, josta hän on saapunut, jos palauttaminen on lapsen edun mukainen toimenpide.

Henkilön, joka aikoo adoptoida alaikäisen lapsen, on pyydettävä adoptioeuvonnan järjestämistä kotikuntansa sosiaalihuollon toimielimeltä tai Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston luvan saaneelta adoptiotoimistolta (AdL 2012/22, § 21). Lisäksi adoptionhakijan, jolla on asuinpaikka Suomessa ja joka aikoo adoptoida alle 18-vuotiaan lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, on pyydettävä kansainvälistä adoptiopalvelua (§ 31). Adoptioeuvonnan antajan tehtävänä on neuvoa adoptionhakijaa adoptioprosessin eri vaiheissa.

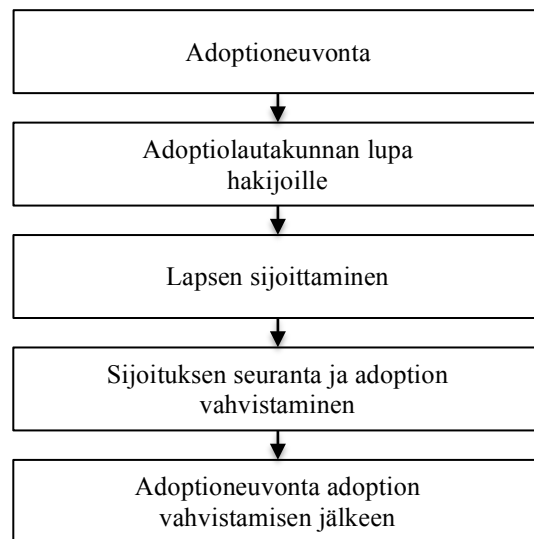
2.3 Adoptioprosessi

Kotimainen ja kansainvälinen adoptioprosessi etenevät alkuvaiheissaan samalla tavalla. Kansainvälisissä adoptioissa niin eri toimijoiden kuin vaadittavien selvitysten ja muiden asiakirjojen määrä on kuitenkin kotimaiseen adoptioon verrattuna huomattavasti suurempi ja prosessi monimutkaisempi. Seuraavaksi kuvaan niin kotimaisen kuin kansainvälisen adoptioprosessin kulkua eri vaiheineen.

Kotimainen adoptio

Kotimaisia adoptioita voivat olla 1) vauva-adoptiot, joissa vanhemmat omasta toiveestaan haluavat luopua lapsesta, 2) lapsi on huostaanotettuna perhehoitoon ja myöhemmin adoptio tulee

ajankohtaiseksi, 3) lapsi tulee adoptioon lastensuojelun arvion jälkeen perhehoidon vaihtoehtona, 4) perheen sisäiset adoptiot ja 5) aikuisadoptiot (Opas adoptioineuvonnan antajille 2013, 20).

Kuvio 4 Kotimaisten adoptioiden eteneminen (Lähde: Opas adoptioineuvonnan antajille 2013)

Lapsen adoptoiminen edellyttää aina adoptioineuvontaa, jota antavat oman kunnan sosiaalityöntekijät tai Pelastakaa Lapset ry:n aluetoimistojen sosiaalityöntekijät. Neuvonta kestää keskimäärin noin vuoden, jonka aikana hakijoita autetaan arvioimaan valmiuksiaan adoptiovanhemmiksi ja valmistautumaan adoptiovanhemmuuteen. Neuvonnan aikana arvioidaan hakijoiden soveltuvuutta adoptiovanhemmiksi. Tarkasteltavia asioita ovat esimerkiksi hakijoiden ikä, perhetilanne, terveydentila, taloudellinen tilanne, kasvatuskyyvyt ja motiivit adoptioon. Adoptioineuvonnan antamisesta ja hakijoiden olosuhteista tehdään kirjallinen selvitys, jota kutsutaan kotiselvitykseksi. Kotiselvitys on asiakirja, jossa adoptiota joko puolletaan tai ei puolleta. (www.interpedia.fi.) Adoptioineuvonnan antajan on kaikissa adoptioon liittyvissä kysymyksissä valvottava lapsen etua sekä neuvottava, autettava ja tuettava lasta, lapsen vanhempia, adoptionhakijoita sekä muita henkilöitä, joiden suostumus adoptioon vaaditaan (AdL 2012/22, § 24).

Adoptioon tarvitaan lupa, jonka myöntää Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastossa oleva adoptiolautakunta. Adoptiolautakunnan lupa on haettava lähtökohtaisesti aina, kun halutaan adoptoida alle 18-vuotias lapsi. Lupavaatimus koskee niin kotimaisia kuin kansainvälisiäkin adoptioita. (www.valvira.fi.) Kotimaasta adoptiolasta toivova hakee adoptiolupaa itse toimittamalla

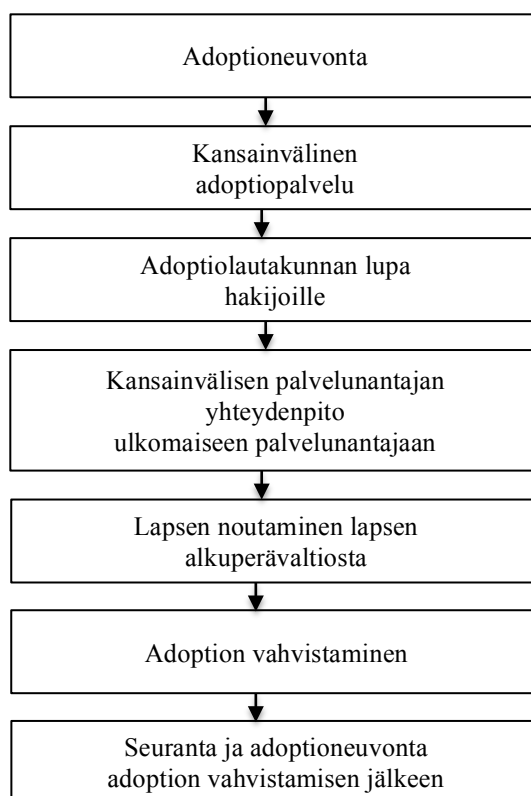
kotiselvityksen ja muut tarvittavat liitteet lautakunnalle. Adoptiolautakunta myöntää luvan korkeintaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan. (Opas adoptioneuvonnan antajille 2013, 20.)

Adoptiolautakunnan luvan saaneille adoptionhakijoille voidaan sijoittaa lapsi adoptiotarkoituksessa. Usein adoptioon annettava lapsi on vastasyntynyt. Lapsi, jonka vanhemmat harkitsevat hänen antamistaan adoptioon, sijoitetaan lapsen kotikunnan toimesta sijaisperheeseen adoption harkinta-ajaksi. Lapsen biologiset vanhemmat voivat antaa suostumuksen adoptioon vasta aikaisintaan kahdeksan viikon harkinta-ajan jälkeen. Biologisella vanhemmalla on mahdollisuus perua päätöksensä siihen asti, kunnes adoptio on vahvistettu. Sijoitusta seurataan ja adoptiovanhempien on heti sijoituksen jälkeen viivytyksettä ryhdyttävä toimeen adoption vahvistamiseksi. Adoptiovanhemmille tarjotaan adoptioneuvontaa myös adoption vahvistamisen jälkeen tarkoituksena tukea sijoituksen onnistumista ja arvioida perheen tuen tarvetta. (Opas adoptioneuvonnan antajille 2013, 21.)

Kansainvälisen adoptio

Myös kansainvälinen adoptio alkaa adoptioneuvonnalla ja adoptioluvan hakemisella. Kansainvälisissä adoptioissa lupa haetaan adoptiopalvelunantajan välityksellä ja adoptiolautakunta arvioi täyttävätkö hakijat adoptiolain mukaiset edellytykset kansainväliseen adoptioon (Opas adoptioneuvonnan antajille 2013, 24).

Viimeistään neuvonnan päättyessä valitaan kansainvälisen adoptiopalvelun antaja, joita ovat Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimi, Interpedia ry ja Pelastakaa Lapset ry. Kansainvälinen adoptiopalvelu välittää ulkomaalaiselle lapselle adoptiovanhemmat Suomesta, kun lapselle ei löydy vanhempia tämän omasta syntymämaasta. Adoptiopalvelunantajan avustuksella haetaan adoptiolupaa, valitaan kohdemaaja ja toimitetaan adoptiohakemusasiakirjat kohdemaahan. Palvelunantaja toimii yhteydenpitäjänä kohdemaan adoptioviranomaisten sekä adoptiohakijoiden välillä koko adoptioprosessin ajan. Aikanaan palvelunantaja välittää perheelle tiedon esitetystä lapsesta ja ohjeistaa hakumatkaa varten. (www.pelastakaa-lapset.fi.)

Kuvio 5 Kansainvälisen adoption eteneminen (Lähde: Opas adoptioneuvonnan antajille 2013)

Eri palvelunantajilla on omat yhteistyökontaktinsa eri maissa ja kontaktit vaihtelevat luovuttajamaiden tilanteiden mukaan. Tällä hetkellä Pelastakaa Lapset ry tekee yhteistyötä Kiinan, Thaimaan, Filippiinien, Bulgarian ja Kirgisian kanssa (www.pelastakaalapset.fi). Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen kontaktimaita ovat Etelä-Afrikka, Bulgaria, Thaimaa ja Viro (www.hel.fi). Interpedia ry:n yhteistyökumppaneita ovat Bulgaria, Etelä-Afrikka, Intia, Kiina, Kolumbia, Taiwan ja Thaimaa (www.interpedia.fi).

Kohdemaat asettavat erilaisia kriteerejä adoptionhakijoille ja nämä kriteerit voivat poiketa Suomen lainsäädännöstä. Useimmat maat hyväksyvät hakijoiksi sekä aviopareja että yksinhakijoita. Avioliitolta edellytetään vakautta ja sen kestolle on saatettu asettaa erilaisia vaatimuksia vaihdellen yhdestä vuodesta viiteen vuoteen. Jotkin maat asettavat etusijalle lapsettomat perheet, toiset hyväksyvät sen, että perheessä on ennestään biologisia tai adoptoituja lapsia. Perheessä jo olemassa olevien lasten määrälle tai iälle on kuitenkin saatettu esittää erilaisia rajoituksia. Useimmiten hakijoilta edellytetään hyvää fyysistä ja psyykkistä kuntoa ja myös perheen taloudellisen tilanteen tulee olla vakaa. Esimerkiksi Kiina edellyttää, että perheen vuosittaisten tulojen tulee olla vähintään 10 000 USD perheenjäsentä kohden mukaan lukien tuleva adoptiolapsi, ja sen lisäksi perheen

varallisuuden pitää olla yhteensä vähintään 80 000 USD, yksinhakijalla vähintään 100 000 USD. Adoptiovanhempien ja adoptoitavan lapsen väliselle ikäerolle on myös asetettu eri maissa erilaisia rajoituksia riippuen adoptoitavan lapsen iästä tai esimerkiksi siitä, onko hakijana aviopari vai yksinhakija. Myös adoptionhakijoiden koulutukselle on saatettu esittää vähimmäisvaatimuksia. (www.interpedia.fi.)

Adoptioluvan saamisen jälkeen hakemusasiakirjat lähetetään kansainvälisen adoptiopalvelun antajan kautta kohdemaahan. Kohdemaan valinta tapahtuu muun muassa hakijoiden valmiuksien, toiveiden ja kohdemaan palvelunantajan hakijoille asettamien edellytysten pohjalta. Yhteydenpito kohdemaahan tapahtuu pelkästään suomalaisen palvelunantajan kautta. Tällä varmistetaan, että adoptioprosessissa noudatetaan adoptiolain ja Haagin sopimuksen periaatteita, ja että hakijat eivät hyödynnä suoraa yhteydenpitoa omaksi edukseen ja näiden lakien ja periaatteiden vastaisesti. Asiakirjojen saavuttua kohdemaahan adoptioprosessi etenee kyseisen maan käytäntöjen mukaisesti. Suomalainen palvelunantaja on yhteydessä ulkomaiseen palvelunantajan ja seuraa hakemuksen etenemistä sekä tiedottaa hakijoille heidän hakemustaan koskevista asioista. (Opas adoptioneuvonnan antajille 2013, 24.)

Ulkomaiselle adoptiokontaktille lähtevään hakemukseen tarvitaan useita asiakirjoja, joista moni vaihtelee maa- ja vuosikohtaisesti. Keskeisin asiakirjoista on kotiselvitys, joka sisältää kuvauksen hakijoiden soveltuvuudesta adoptiovanhemmiksi ja selvityksen perheen olosuhteista. Sen lisäksi hakemukseen liitettäviä asiakirjoja voivat olla esimerkiksi lääkärinlausunto, virkatodistus, työsuhde- ja palkkatodistus, rikosrekisteriote, selvitys taloudellisesta tilanteesta ja suositukset hakijat hyvin tuntevilta henkilöiltä. Kaikki asiakirjat laaditaan tai käännetään vaaditulle kielelle ja tarvittaessa notarisoidaan eli vahvistetaan julkisen notaarin luona ennen kontaktimaahan lähettämistä.

Kansainvälisissä adoptioissa lapsiesitys tulee adoptiopalvelunantajan kautta. Odotusaika kansainvälisissä adoptioissa vaihtelee alle vuodesta useisiin vuosiin. Lapsiesitys on tieto lapsen nimeämisestä adoptionhakijoille ja se sisältää tietoja lapsen taustasta ja terveydentilasta. Saatavilla olevat tiedot vaihtelevat sekä tapauskohtaisesti että kontaktimaittain. Myös hakumatkalle lähdön ajankohta vaihtelee kontakteittain. Joihinkin kontaktimaihin adoptiovanhempien on lähdettävä hakumatkalle hyvinkin pian lapsiesityksen hyväksymisen jälkeen, toisiin maihin taas pääsee lähtemään vasta monen kuukauden kuluttua. Hakumatkan kesto vaihtelee maakohtaisesti parista viikosta useisiin kuukausiin. (www.interpedia.fi.)

Adoptioeuvonta jatkuu sosiaalityöntekijöiden tekemillä seurantakäynneillä, joiden tarkoituksena on paitsi tukea perhettä, kansainvälisissä adoptioissa myös raportoida lapsen ja perheen kuulumisia synnyinmaahan (www.interpedia.fi). Adoptioeuvonnan antajan on tarvittaessa ohjattava adoptiolapsi ja -perhe mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sosiaali- ja terveystalvelujen avun ja tuen piiriin (Opas adoptioeuvonnan antajille 2013, 56). Julkisten talvelujen lisäksi adoptioalvelun antajat ja muut adoptioalmoimijat järjestävät erilaisia adoptioalperheille suunnattuja talveluja, kuten adoptioaluraattoritoolmintaa ja erilaisia vertaistuellisia ryhmiä.

2.4 Adoptio lapsen ja vanhempien näkökulmasta

Adoptio on kaikille sen osapuolille suuri, koko elämän mullistava tapahtuma. Adoptiota harkitseville ja adoptioalprosessissa jo oleville järjestetään erilaisia valmennuskursseja, joilla on mahdollista pohtia omia valmiuksia ja valmistautua tulevaan muutokseen. Kansainvälisissä adoptioissa yhä useampi kontaktimaa jopa vaatii hakijoilta valmennuskurssin käymistä. Valmennuskursseja järjestää esimerkiksi Yhteiset Lapsemme ry ja Pelastakaa Lapset ry. Pesäpuu ry järjestää Pride-valmennusta sijais- ja adoptioalvanhemmuutta harkitseville. Pride-valmennuskirjassa on lueteltu viisi valmiutta, joita sijais- ja adoptioalvanhemmat tarvitsevat: 1) valmius suojella ja hoivata lasta, 2) valmius tukea lapsen yksilöllistä kehitystä, 3) valmius tukea lapsen suhteita syntymäalvanhempiinsa ja turvata lapsen muiden läheisten ihmssuhteiden jatkuminen, 4) valmius sitoutua lapseen ja toimia hänelle luotettavana aikuisena tarvittaessa koko elämän ajan ja 5) tehdä yhteistyötä lapsen asioissa. (Pride-kirja 2013.)

Adoptoitu lapsi siirtyy perheyhteisöön toisesta alperheestä tai lastenkodista ja kansainvälisissä adoptioissa jopa toisesta maasta. Lapsen tulo alperheeseen saattaa herättää monenlaisia tunteita sekä lapsen että vanhempien mielessä. Adoptioalvanhemmilla voi olla taustallaan vaikeita pettymyksiä kuten lapsettomuutta, keskenmenoja tai biologisen lapsen menetys. Menetykset on käytävä läpi ja surutyö tehtävä ennen kuin vanhemmat voivat tarjota lapselle hyvän kasvuylmpäristön. Myös adoptioalapsella on aina taustallaan kokemus menetyksestä tai hylkäämisestä. Adoptioalasten tilanne on aina yksilöllinen ja lapsen kokemus adoptiosta riippuu hänen siihen astisista elämäalvaiheistaan ja -kokemuksistaan. (Opas adoptioeuvonnan antajille 2013, 17.)

Mitä alvanhempi lapsi on adoptioitaessa, sitä enemmän hänellä on tietoisia muistoja. Myös alvarhaisemmat, ei-tietoiset muistot ja kokemukset vaikuttavat lapseen ja saattavat näkyä lapsen

käyttäytymisessä. Aiemmat kokemukset vaikuttavat lapsen käsitykseen itsestään ja hänen muodostuvaan identiteettiinsä, ja vanhempien tehtävänä on auttaa lasta käsittelemään kokemaansa. Adoptoitu lapsi joutuu käsittelemään biologisten vanhempiensa tai muiden häntä hoitaneiden aikuisten sekä mahdollisesti sisarusten tai leikkitovereiden menetystä. Lapsi tarvitsee tukea ja myötätuntoa suruprosessiinsa, joka hänen tulee tehdä, jotta voisi luoda tasapainoisen suhteen adoptiovanhempiinsa ja muihin tärkeisiin ihmisiin. (Opas adoptioeuvonnan antajille 2013, 18.)

Adoptiolapsilla saattaa olla turvattomuuden kokemuksia ja muistoja pelottavista tilanteista. Ulkomailta adoptoidut lapset voivat olla lisäksi aliravittuja, sairaita tai muulla tavalla hoidon ja huolenpidon puutteesta kärsiviä, ja heillä voi olla kehitysviiveitä. Mitä vahingoittavampia kokemukset ovat olleet, sitä enemmän lapsi tarvitsee korjaavia kokemuksia. Vanhempien herkkyys vastata lapsen tarpeisiin ja kyky asettua lapsen asemaan auttavat lasta toipumaan ja kehittymään suotuisasti. Vanhemmilla tulee olla kärsivällisyyttä rakentaa luottamusta ja ymmärtää, että lapsi ei välttämättä ole heti valmis uuteen tunnesuhteeseen. Avoin keskustelu lapsen syntyperästä ja adoptiotapahtumasta auttavat sekä lasta että vanhempia uuden elämäntilanteen jäsentämisessä. (Opas adoptioeuvonnan antajille 2013, 18–19.)

3 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa kuvaan ensin vanhemmuuden erilaisia ulottuvuuksia ja sen jälkeen käyn läpi aiempaa adoptioaiheista tutkimusta. Tarkastelen ensin kotimaista adoptiotutkimusta ja tämän jälkeen esittelen muutamia kansainvälisiä tutkimuksia. Olen valinnut tutkimukset tarkoituksella niin, että ne käsittelevät adoptiota mahdollisimman monesta eri näkökulmasta. Tämä siitä syystä, että myös adoptiota suunnittelevat joutuvat adoptioprosessin kuluessa pohtimaan adoptioon liittyviä kysymyksiä laajalti eri suunnista.

3.1 Perhesuhteet ja vanhemmuus

Vanhemmuus voidaan määritellä eri tavoin ja perhesuhteissa voidaan nähdä erilaisia ulottuvuuksia. Aino Ritala-Koskinen (2001, 54) näkee näistä ulottuvuuksista keskeisimpinä biologisen, juridisen, sosiaalisen ja psykologisen ulottuvuudet. Ritala-Koskinen mielestä erityisesti sosiaalinen ja psykologinen ulottuvuus ovat keskeisiä perheenjäsenten arjen organisoitumisen ja henkilökohtaisten kahdenvälisen suhteiden rakentumisessa. Adoptiovanhemmuus on monella tapaa samanlaista kuin biologinen vanhemmuus, vaikka lapsen ja vanhempien välinen biologinen perusta puuttuukin.

Biologinen vanhemmuus

Lapsen biologisia vanhempia on tapana pitää kulttuurissamme lapsen oikeina vanhempina. Aina ei kuitenkaan, etenkin isän osalta, ole itsestään selvää keitä nämä vanhemmat ovat. Lisääntymismenetelmien kehittymisen myötä on tullut mahdolliseksi siirtää niin naisen kuin miehen sukusoluja ruumista toiseen. Tästä on seurauksena se, että biologinen ja geneettinen perimä voivat irtaantua toisistaan. (Ritala-Koskinen 2001, 55.) Keskustelut siitä, onko lapsella oikeus tietää geneettinen alkuperänsä, osoittavat, että "oikean vanhemman" etsiminen menee kulttuurissamme biologiaakin syvemmälle, geenien tasolle. Biologiseen lapsi-vanhempi -suhteeseen kytketään vanhempana olon oikeudet ja velvollisuudet kyseenalaistamattomalla tavalla, mikä tulee näkyviin erityisesti silloin, kun biologinen side lapsen ja vanhemman väliltä puuttuu. Tällaisia tilanteita ovat uusperheet, lastensuojelulliset sijoitukset ja adoptio. (Ritala-Koskinen 2001, 55.)

Isyystutkija Jouko Huttunen (2011) toteaa biologisen vanhemmuuden olevan ennen kaikkea geeniperimää, mutta myös "verisiteiden" luomaa harhaa vanhemman ja lapsen samankaltaisuudesta, ja tuudittautumista siihen, että vanhemmuus on jollain tapaa itsestään selvää. Biologisessa

vanhemmuuskäsityksessä korostuvat leimautuminen, varhainen vuorovaikutus, "taianomainen" kiintymyssuhde, fyysisyys ja olemusajattelu. Henkilökohtaisena isyys- tai äitiyskokemuksena biologinen vanhemmuus tuo monelle vähintäänkin ripauksen valtavirrassa olemisen tunteesta, kun taas sosiaalinen isä tai äiti painiskelee usein marginaalissa olemisen tuntojensa kanssa. (www.supli.fi.)

Sosiaalinen ja psykologinen vanhemmuus

Lapsen ja perheen suhteen sosiaalinen ja psykologinen ulottuvuus ovat tiiviisti toisiinsa kietoutuneita. Näissä ulottuvuuksissa on kyse lasten ja vanhempien keskinäisistä suhteista ja vuorovaikutuksesta arkielämän tasolla. Sosiaalinen vanhemmuus on konkreettista toimintaa ja huolenpitoa, jota vanhemmat osoittavat lasten kanssa eläessään. Sosiaalisessa mielessä oikea vanhempi on se, joka hoitaa ja huolehtii lapsesta. Lapsi ei ole kuitenkaan pelkästään huolenpitoa passiivisesti vastaanottava osapuoli, vaan on omalta osaltaan rakentamassa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. (Ritala-Koskinen 2001, 58.) Sosiaalinen vanhemmuus rakentuu vähä vähältä yhteenkuuluvuudesta, arjen jakamisesta, huolenpidosta ja toisistaan välittämisestä (Huttunen 2011).

Lapsen ja vanhemman suhteen psykologinen ulottuvuus lähtee lapsen ja vanhemman keskinäisestä tunnesuhteesta. Lapsen kannalta katsoen kyse on siitä, kenet lapsi tunnetasolla kokee vanhemmakseen. Lapsen nähdään tarvitsevan psykologista vanhemmuutta kasvunsa ja kehityksensä turvaamiseksi, joten tässä mielessä psykologinen vanhemmuus voidaan määritellä perustavaa laatua olevalla tavalla "oikeaksi vanhemmuudeksi". (Ritala-Koskinen 2001, 58.)

Lapsen ja uuden aikuisen välinen sosiaalinen ja psykologinen suhde ei synny itsestään tai viranomaisen päätöksellä. Suhde ei ole olemassa luonnostaan, vaan siihen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet ovat neuvoteltavia ja sopimuksenvaraisia niin lapsen kuin aikuisen puolelta. Suhde ei myöskään ole staattinen, vaan siitä on neuvoteltava uudelleen koko ajan. (Ritala-Koskinen 2001, 59.)

Juridinen vanhemmuus

Perhesuhteiden juridista ulottuvuutta tarkasteltaessa keskeisin kysymys on, miten lainsäädännössä määritellään lapsen ja vanhemman välisen suhteen oikeudet ja velvollisuudet. Näiden oikeuksien ja velvollisuuksien määrittämiseksi tulee tietää kuka on lapsen äiti ja isä. Avioliitossa tämä on juridisesti selvä, mutta avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isä on erikseen määriteltävä. (Ritala-Koskinen 2001, 56.)

Lain mukaan lapsella on muun muassa oikeus vanhempiinsa, saada huoltoa ja elatusta molemmilta vanhemmilta sekä tavata muualla asuvaa vanhempansa. Lapsen etu on periaate, joka on ohjannut lainsäädäntöä ja lapsen edun mukaiseksi on nähty se, että lapsella on henkilökohtainen suhde vanhempiinsa, vaikka nämä asuisivat erillään. (Ritala-Koskinen 2001, 56.)

Taulukko 1 Yhteenveto perhesuhteiden ulottuvuuksista (Ritala-Koskinen 2001, 60)

Suhteen ulottuvuus	Kuka on lapsen "oikea vanhempi"?	Ongelmia/kysymyksiä
Biologinen	<ul style="list-style-type: none">lapsen biologinen vanhempilapsen synnyttävä ja siittäjä	<ul style="list-style-type: none">biologinen vanhempi ei ole aina tiedettyvanhemmuutta voi käytännöllisesti toteuttaa myös joku muu, kuin biologinen vanhempi
Juridinen	<ul style="list-style-type: none">se, jolle vanhemmuus on lain mukaan määritelty tai oikeusteitse määrätty	<ul style="list-style-type: none">lapsen biologiset vanhemmat ovat lähtökohtaisesti hänen juridiset vanhempansatätä voidaan muuttaa vanhempien suostumuksellalapsen oheishuoltajana voi olla myös muu kuin biologinen vanhempikenellä on velvollisuus elättää lasta?
Sosiaalinen	<ul style="list-style-type: none">se, joka käytännöllisesti huolehtii lapsesta arjessa	<ul style="list-style-type: none">uuden aikuisen mahdollisuus ja velvollisuus huolehtia lapsesta?hyväksyykö lapsi tämän huolenpidon?
Psykologinen	<ul style="list-style-type: none">se, jonka lapsi tunnetasolla kokee vanhemmakseen	<ul style="list-style-type: none">psykologisen siteen säilyminen muualla asuvaan biologiseen vanhempaanpsykologisen siteen syntyminen uuteen aikuiseenonko läheinen psykologinen suhde aina lapsi-vanhempisuhte?

Adoptiovanhemmuus

Adoptio on keino juridisen vanhemmuuden muuttamiseksi. Adoptiossa vahvistetaan lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille ja vahvistamisen jälkeen adoptiolasta pidetään adoptiovanhempiensa eikä aikaisempien vanhempien lapsena (AdL 22/2012, § 1 ja 18). Adoptiovanhemmuus on monella tavalla samanlaista kuin biologinenkin vanhemmuus. Molempiin vanhemmuuden muotoihin liittyy odotusaika, joka päättyy lapsen saamiseen ja perheen muodostumiseen. Biologisten vanhempien odotusaika on yhdeksän kuukautta, mutta adoptiovanhempien odotusajan pituutta ei voi tietää ennalta. Odotusaika voi eri vaiheineen ja muuttuvine tilanteineen venyä usean vuoden mittaiseksi. Adoptiovanhemmaksi ei tulla vahingossa, vaan se edellyttää pitkällistä pohdintaa ja monivaiheisen adoptioprosessin läpikäymistä. Monilla adoptiovanhemmillä on taustallaan lapsettomuutta ja heidän on käytävä läpi omat menetyksensä ennen kuin voivat tarjota suotuisan kasvuympäristön adoptiolapselle.

Katsin ja Kranckin (1989, 11) mukaan adoptiovanhemmat käyvät läpi kolme raskausvaihetta yhden sijaan.

1. Perheenlisäys ja vanhemmaksi tulo tapahtuvat eri tavalla kuin biologisilla vanhemmillä.
2. Äidiksi ja isäksi tulemisen myötä siirtyminen uuteen elämänvaiheeseen, jossa kahdesta aikuisesta tulee perhe.
3. Kansainvälisessä adoptiossa perheeseen saapuva lapsi on erinäköinen kuin vanhempansa ja erottuu valtaväestöstä. Erilaisen lapsen vanhemmuus pakottaa pohtimaan itsestänselvyyksinä pidettyjä asioita uudelleen.

Biologista lasta suunniteltaessa kysymys on kahden ihmisen välisestä asiasta. Adoptioprosessissa lapsen suunnitteluun osallistuu tulevien vanhempien lisäksi joukko muita ihmisiä: sosiaaliviranomaisia, adoptiopalvelunantajia, luovuttajamaan viranomaisia, lapset biologiset vanhemmat ja monia muita. (Kats & Kranck 1989, 13–14.)

Biologisessa raskaudessa odotusaika on siirtymäprosessi jonkun lapsesta jonkun vanhemmaksi. Raskaana oleva nainen käy odotusaikanaan läpi omia lapsuuteen ja vanhemmuuteen liittyviä kokemuksiaan ja niihin liittyviä tunteitaan. Myös adoptiovanhempi käsittelee adoptioprosessin aikana samankaltaisia asioita. Adoptiovanhemman on kuitenkin hyväksyttävä se, että hänestä tulee vanhempi, muttei biologinen vanhempi. (Kats & Kranck 1989, 22.)

3.2 Aiempaa tutkimusta

Kotimaista adoptiotutkimusta on tehty melko vähän. Ensimmäinen suomalainen väitöskirja, jossa sivuttiin kansainvälistä adoptiota, oli Anna Rastaa tutkimus *Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi* (2007). Vuonna 2009 julkaistiin Seija Sukulan tutkimus *Matka äidiksi – tarinoita adoptiosta ja yksinvanhemmuudesta*, joka käsittelee kansainvälistä adoptioprosessia yksin adoptoineiden naisten kertomana. Vuonna 2007 käynnistyi laaja FinAdo-tutkimushanke, ulkomailta Suomeen adoptoitujen lasten hyvinvointi- ja terveystutkimus, josta on julkaistu monia tutkimusraportteja ja useita artikkeleita on edelleen työn alla.

Kansainvälistä adoptiotutkimusta on tehty runsaasti. Koskinen, Sarkkinen ja Svala (2014, 6) ovat todenneet, että kansainvälistä adoptiotutkimusta on pitkään leimannut problematisoiva sävy, jossa adoptio nähdään ennen kaikkea yksilön psykososiaalisen ja kognitiivisen kehityksen kannalta ongelmallisena. Samoin adoptiovanhemmuutta on pidetty biologiseen vanhemmuuteen nähden toissijaisena ja erilaisten haasteiden leimaamana.

Seuraavassa esittelen joitakin oman tutkimusaiheeni kannalta kiinnostavia adoptiotutkimuksia. Poimimissani tutkimuksissa adoptiota on tarkasteltu monesta eri näkökulmasta, aivan kuten adoptiota suunnittelevat tai adoptioprosessissa jo olevat joutuvat pohtimaan adoptioon liittyviä teemoja monesta eri suunnasta. Halusin erottaa kotimaisen ja kansainvälisen tutkimuksen omiksi kappaleikseen, sillä vaikka aihe on sama, konteksti ja käytännöt ovat eri maissa erilaiset.

Kotimaista adoptiotutkimusta

Adoptioaiheisia pro gradu -tutkielmia on tehty melkoisen runsaasti eri tieteen aloilla. Hanna-Mari Helo (2006) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan adoptionhakijoiden kokemuksia adoptio- neuvonnasta. Tutkielmassa oli tarkoitus selvittää, miten adoptioneuvonta käytännössä toimii adoptionhakijoiden näkökulmasta. Tulosten perusteella hakijat olivat kokeneet neuvonnan kestävän liian pitkään, sillä hakijat kokivat olevansa valmiita adoptiovanhemmiksi jo ennen neuvonnan alkamista. Lisäksi hakijat tunsivat olevansa neuvonnassa täysin sosiaalityöntekijän armoilla, koska työntekijällä oli valta päättää kaikesta neuvonnassa. Suhdetta neuvontatyöntekijään pidettiin tärkeänä, sillä sen koettiin vaikuttavan eniten neuvonnan sujumiseen. Kuitenkin useimmat

hakijoista kertoivat vaikeuksista löytää yhteinen kieli työntekijän kanssa. Myös työntekijöiden käytöstä saatettiin pitää loukkaavana eikä heidän ammattitaitoonsa aina luotettu.

Marketta Selin selvitti pro gradu -tutkielmassaan (2007), miten ulkomailta lapsen adoptoineet vanhemmat olivat kokeneet adoptioprosessin ja minkälaista tukea vanhemmat olivat prosessin aikana saaneet. Tutkimustulosten perusteella adoptioprosessia voidaan kuvata adoptiopäätöksen varmistumisen, valmentautumisen, adoption toteutumisen sekä Suomeen paluun ja sopeutumisen kautta tapahtuvaksi suureksi elämänmuutokseksi. Vanhempien kokemukset adoptioprosessista olivat pääsääntöisesti myönteisiä, vaikka prosessi olikin tuntunut ajoittain raskaalta. Tukea elämänmuutokseensa vanhemmat kokivat saaneensa läheisiltä, vertaisryhmiltä ja neuvolalta. Ympäristöltä saatu tuki ilmeni positiivisena kiinnostuksena lasta kohtaan. Myös heikentävää tukea ilmeni. Se näyttäytyi ennakkoluulona vierasta kulttuuria kohtaan ja ulkopuolisten negatiivisena suhtautumisena. Muutaman vanhemman lähipiirissä ihmeteltiin, miksi lapsi piti hakea toiselta puolelta maapalloa.

Osa adoptoiduista lapsista päätyy lastensuojelun asiakkaaksi. Meri Lehtovaara (2014) tutki pro gradu -tutkielmassaan, mitkä psykososiaaliset tekijät adoptoitujen lasten elämässä johtivat lastensuojelun asiakkuuteen. Tutkimuksen kohderyhmänä oli Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijät, joiden työkokemuksen kautta tullutta tietoa tällaisista lapsista Lehtovaara keräsi ryhmähaastatteluina. Tutkimuksessa löytyi neljä keskeistä lastensuojelun asiakkuuteen johtanutta syytä: 1) perheyhteisön vuorovaikutuksessa esiintyvät ongelmat, 2) lapsen käytös- ja mielenterveysongelmat, 3) adoptiovanhemman päihde- ja mielenterveysongelmat ja 4) adoptiovanhemman tai -vanhempien uupumus ja pulassa oleminen.

Vuorovaikutuksen ongelmat liittyivät adoptoitujen lasten äitien sensitiivisyyden puutteeseen. Äidin ja lapsen välille ei muodostunut suhdetta, johon olisi sisältynyt emotionaalista tukea, ymmärrystä ja herkkyyttä lasta kohtaan. Lasta kohtaan saatettiin myös esittää liian kovia vaatimuksia. Lapsen oireileva käyttäytyminen saattoi selittyä kehitysvammadiagnoosilla tai se saattoi olla yhteydessä adoptiovanhempien negatiiviseen kokemukseen lapsesta. Kouluikäisten lasten käytösongelmat näyttäytyivät valehteluna, varasteluna, kouluongelmina, aggressiivisuutena, väkivaltana ja huume- tai päihdeongelmina. Myös adoptiovanhemmilla saattoi olla päihde- ja mielenterveysongelmia. Adoptiovanhempien uupumus ja pulassa olemisen kokemus liittyi lapsen haastavaan käyttäytymiseen. Ongelmia oli saatettu havaita jo hakumatalla. Toisinaan pulassa olemisen tunne

liittyi siihen, ettei lapsi vastannutkaan vanhempien odotuksia. Uupumus saattoi johtua myös lapsen takertuvuudesta tai tukiverkoston puutteesta. (Lehtovaara 2014.)

Anne Jaro ja Päivi Sarkkinen-Andersson tutkivat kansainvälisesti adoptoitujen alle 18-vuotiaiden lasten käyttämiä terveystalvaeluita Suomessa osana FinAdo-tutkimusta. Opinnäytetyössä haluttiin selvittää, millaisia terapia- ja terveystalvaeluita ulkomailta adoptoidut lapset käyttävät. Tilastollisesti analysoitu tutkimusaineisto oli koottu lähettämällä kyselylomake noin 2700 perheelle, joissa on vuosina 1985–2007 adoptoituja lapsia. Kysely tuotti 1436 lapsen tiedot. Näistä lapsista reilu 78 prosenttia oli käyttänyt lääkäritalvaeluita ja melkein 60 prosenttia oli käynyt neuvolassa tutkimukseen vastaamista edeltäneen kahdentoista kuukauden aikana. Sairaalan poliklinikalla ja yksityisen terveydenhuollon talvaeluissa oli käynyt saman verran lapsia eli molemmissa noin 30 prosenttia lapsista. Terveystalvaeluiden käytössä ei liene mitään kovin yllättävää. Kiinnostavampaa sen sijaan on se, kuinka paljon adoptoidut lapset olivat käyttäneet erilaisia terapiatalvaeluita. Tutkimuksen mukaan psykoterapiassa oli käynyt runsas 5 prosenttia lapsista, puheterapiassa noin 18 prosenttia, fysioterapiassa vajaa 6 prosenttiprosenttia, toimintaterapiassa 9 prosenttia sekä muissa talvaeluissa noin 7 prosenttia lapsista. Tutkimuksessa pohdittiin, että pitkään odotetun lapsen mahdolliset käytöshäiriöt tai heikko koulumenestys voivat olla vaikea paikka adoptiovanhemmille ja näin ollen kynnys talvaeluihin hakeutumiseen voi olla hyvinkin matala.

Vuonna 2007 käynnistyi laaja FinAdo-tutkimushanke, joka kartoittaa Suomeen ulkomailta adoptoitujen lasten, nuorten ja aikuisten fyysistä ja psyykkistä terveydentilaa ja sopeutumista Suomen oloihin. Tutkimuksen tavoitteena on parantaa terveydenhuollon ja sosiaalitoinen ammattilaisten osaamista adoptiolasten erityistarpeiden kohtaamisessa. Tutkimus koskee kaikkia vuosina 1985–2007 laillistettujen adoptiotalvaeluntarjoajien kautta ulkomailta adoptoituja lapsia. FinAdo-tutkimusryhmän muodostavat lastenlääkäri, dosentti Helena Lapinleimu (Turun yliopistosairaala, Turun yliopisto), tutkimusprofessori Marko Elovainio (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsingin yliopisto ja University College London), lastenpsykiatrian dosentti Jari Sinkkonen (Turun yliopisto ja Pelastakaa Lapset ry), lastenpsykiatrian erikoislääkäri Hanna Raaska (Turun yliopisto ja HUS, Naisten- ja lastentautien tulosyksikkö) sekä terveystieteiden maisteri Sanna Mäkipää. Tutkimusryhmän lisäksi hankkeeseen osallistuvat kaikki suomalaiset adoptioitoimijat eli Pelastakaa Lapset ry, Interpedia ry ja Helsingin kaupunki. (www.pelastakaaalapset.fi.) Seuraavassa esittelen joitakin tähän mennessä julkaistuja FinAdo-tutkimuksen tuloksia.

Eriksson, Elovainio, Mäkipää, Raaska, Sinkkonen ja Lapinleimu (2015) selvittivät suomalaisten adoptiovanhempien tyytyväisyyttä lakisääteiseen adoptio-neuvontaan kansainvälisissä adoptioissa. Aineisto kerättiin lähettämällä FinAdo-kyselytutkimuslomake kaikille vuosina 1990–2007 lapsen adoptoineille, alle 18-vuotiaiden lasten vanhemmille. Saatujen tulosten mukaan vastaajista noin 82 prosenttia oli tyytyväisiä saamaansa adoptio-neuvontaan. Tyytyväisyyden taso ei ollut yhteydessä neuvontapalvelun tarjoajaan, sen sijaan tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä selittivät sosiaalityöntekijän ammattitaito ja asenne. Tyytyväisyyttä lisäsivät mm. työntekijän empaattisuus ja positiivinen asenne adoptioon, vastaavasti negatiivinen asenne ja vanhempien sopivuuden tai motiivien kyseenalaistaminen vähensivät tyytyväisyyttä. Sosiaalityöntekijän adoptiotietämyksellä ja ammattikokemuksella oli myös yhteys vanhempien kokemaan tyytyväisyyteen tai tyytymättömyyteen. Lisäksi tyytyväisyyden tasoa selittivät adoptio-neuvonnan saatavuus sekä sen kesto ja sisältö. Yksinadoptoineet olivat saamaansa adoptio-neuvontaan tyytymättömämpiä kuin avioparit, erityisesti jos olivat saaneet adoptio-neuvontaa omasta kunnastaan neuvontaan erikoistuneen tahon sijaan. Neuvontaan tyytymättömiä oli jonkin verran enemmän myös niiden joukossa, jotka olivat adoptoineet lapsensa Etelä-Afrikasta tai Kiinasta, tai joilla jo ennestään oli yksi lapsi.

Kiintymyssuhdetta ja sen häiriöiden vaikutuksia adoptoituihin lapsiin käsiteltiin useassa FinAdo-hankkeen osatutkimuksessa. Lapsen lähtömaalla todettiin olevan yhteys kiintymyssuhdehäiriön todennäköisyyteen; Itä-Euroopasta tulleilla lapsilla oli suurempi riski oireille kuin muista maista tulleilla lapsilla. Kiintymyssuhdehäiriön riskiä lisäsivät myös lapsen vammat, sijoitusten määrä ennen adoptiota sekä vanhempi ikä lapsen saapuessa Suomeen. Edellä mainituilla tekijöillä havaittiin olevan yhteys myös oppimisvaikeuksiin. Saman tutkimuksen mukaan yli kolmasosalla adoptoiduista lapsista oli oppimisvaikeuksia ja lähes 13 prosentilla oppimisvaikeudet olivat vakavia. Oppimisvaikeuksia oli todennäköisimmin pojilla ja niillä lapsilla, jotka oli adoptoitu vanhempana. Oppimisvaikeuksien riskiä lisäsi myös sijoitusten määrä. Lapsilla, joilla ennen adoptiota oli ollut enemmän kuin yksi sijoitus, oli suurempi riski oppimisvaikeuksille kuin niillä lapsilla, joilla sijoituksia oli vain yksi. Itä-Euroopasta ja Afrikasta tulleilla lapsilla oli enemmän oppimisvaikeuksia kuin muista maista tulleilla. (Raaska, Elovainio, Sinkkonen, Matomäki, Mäkipää & Lapinleimu 2011.)

Raaska, Elovainio, Sinkkonen, Stolt, Jalonen, Matomäki, Mäkipää ja Lapinleimu (2013) tutkivat adoptiolasten kielivaikeuksien ja kiintymyssuhdehäiriön yhteyttä. Tutkimuksen kohderyhmänä oli 6–15-vuotiaat Suomeen ulkomailta adoptoidut lapset. Tulosten mukaan vajaalla kolmasosalla

tutkituista lapsista oli kieleen liittyviä pulmia ja 8 prosentilla lapsista vaikeudet olivat vakavia. Kieleen liittyviä vaikeuksia oli todennäköisimmin lapsilla, jotka oli adoptoitu vanhempana, joilla oli kehityksessään viivästyksiä, tai jotka oli adoptoitu Itä-Euroopan maista. Lapsilla, joilla oli kiintymyssuhdehäiriöön liittyviä oireita adoptointiajankohtana, oli kielellisiä vaikeuksia muita enemmän. Kiintymyssuhteen häiriöllä havaittiin olevan yhteys myös adoptoitujen myöhempiin psykologisiin ongelmiin. Niillä ulkomailta adoptoiduilla lapsilla, joilla oli kiintymyssuhdehäiriöön viittaavia oireita, oli muita todennäköisemmin myös käytöshäiriöitä ja ADHD. (Elovainio, Raaska, Sinkkonen, Mäkipää ja Lapinleimu 2015.)

FinAdo-hankkeessa tutkittiin myös adoptiolasten kokemuksia koulukiusaamisesta. Kiusaamista koskeva kyselytutkimus lähetettiin 9–15-vuotiaille lapsille, jotka oli adoptoitu Suomeen vuosina 1985–2007. Noin viidennes tutkimukseen osallistuneista lapsista kertoi tullessa koulussa kiusatuksi kahdesta kolmeen kertaan kuukaudessa. Alemmilla luokilla kiusaamista oli enemmän, ylemmille luokille siirryttäessä kiusaaminen väheni. Kun 3–4-luokkalaisista kiusatuksi kertoi tullessa runsas viidennes adoptiolapsista, 7–9-luokkalaisista kiusaamista koki edelleen 12,5 prosenttia. Kaikilla luokka-asteilla kiusatuksi tuleminen oli jonkin verran yleisempää ulkomailta adoptoiduilla lapsilla kuin muilla lapsilla. Lapsista 8 prosenttia kertoi kiusanneensa muita. Poikasukupuoli, lähtömaana Viro tai Venäjä sekä lapsen vammat olivat kaikki yhteydessä suurempaan riskiin joutua kiusatuksi. Lapset, joilla oli kiintymyssuhdehäiriön oireita, kertoivat kiusaamiskokemuksista kolme kertaa enemmän kuin oireettomat lapset. Myös sosiaalisten taitojen puute, oppimisvaikeudet ja heikko kielitaito lisäsivät riskiä joutua kiusatuksi. (Raaska, Lapinleimu, Sinkkonen, Salmivalli, Matomäki, Mäkipää & Elovainio 2012.)

Jari Sinkkonen kirjoittaa Duodecim-lehdessä (2001) adoptiolapsen psyykkisen kehityksen haasteista. Sinkkonen toteaa, että adoptio on paitsi erinomainen tapa tarjota lapselle pysyvä koti, myös hyvä keino ehkäistä lasten psyykkisiä häiriöitä. Adoption myötä lapsen sosiaaliset ja aineelliset olot kohenevat. Lapsi saa paljon aikuisten huomiota, hänen terveydestään ja fyysisestä hyvinvoinnistaan huolehditaan ja hänelle tarjotaan monipuolisia harrastus- ja koulutusmahdollisuuksia. Sinkkosen mukaan lapsen ja perheen sopeutuminen yhteiseen elämään vaatii kuitenkin aikaa eikä ole aina ongelmatonta. Adoption psyykkinen työstäminen on pitkä ja monivaiheinen prosessi sekä lapselle että vanhemmille.

Valtaosa Suomessa adoptoitavista lapsista tulee ulkomailta ja monilla heistä on terveydellisiä ja psyykkisen kehityksen ongelmia. Sinkkonen käy artikkelissaan läpi useita kansainvälisiä ja joitakin

kotimaisia adoptiotutkimuksia. Perimän ja ympäristön suhteellista merkitystä psyykkisten häiriöiden, rikollisuuden ja päihdeongelmien syntymisessä tutkittaessa on käynyt ilmi, että enemmistö adoptiolapsista näyttää seuraavan pikemminkin biologisten kuin adoptiovanhempiensa jälkiä (Steinhauer 1990). Fergussonin ym. (1995) tutkimuksen mukaan geneettisillä tekijöillä on merkitystä käytösongelmien syntymisessä, mutta adoptio parantaa lasten ennustetta. Verhulst ym. (1992) tutkivat ulkomailta Hollantiin adoptoituja lapsia ja totesivat, että mitä myöhemmin lapsi adoptoidaan, sitä kauemmin hän on ehtinyt elää kehitystä vaurioittavissa olosuhteissa ja sitä enemmän hänellä on sopeutumisvaikeuksia. Lahden (1991) tutkimusaineistona oli 90 alle kolmen vuoden iässä adoptoitua lasta, joita tutkittiin heidän ollessaan 14–21-vuotiaita. Adoptoiduista nuorista kaksi kolmasosaa arvioitiin psyykkisesti terveiksi. Neuroottistasoisia ongelmia oli heistä lähes viidesosalla ja neuroosia vaikeampia häiriöitä 13 prosentilla. Merkittävin yhteys adoptionuoren psyykkiseen terveyteen oli äidin riittävän hyvällä vanhemmuudella ja perheen vuorovaikutussuhteiden laadulla. Tutkimuksen mukaan näytti siltä, että alle kuukauden ikä oli myöhemmän selviytymisen kannalta ihanteellisimmin kun taas 3–8 kuukauden iässä adoptoiduilla esiintyi muita useammin skitsoidisia ja rajatilapiirteitä. Lahden arvion mukaan nämä voivat liittyä juuri syntymässä olevan objektisuhteen katkeamiseen. (Sinkkonen 2001.)

Kansainvälistä adoptiotutkimusta

Kansainvälistä adoptiotutkimusta on leimannut problematisoiva sävy, jossa adoptio on nähty ennen kaikkea yksilön psykologisen ja kognitiivisen kehityksen kannalta ongelmallisena. Myös adoptiovanhemmuutta on pidetty biologiseen vanhemmuuteen nähden toissijaisena ja erilaisten haasteiden leimaamana. (Koskinen, Sarkkinen ja Svala 2014.) Olen koonnut tähän joitakin tutkimusaiheeni kannalta kiinnostavina pitämiäni kansainvälisiä tutkimuksia, joissa adoptiota ja siihen liittyviä huolenaiheita käsitellään niin adoptoitujen lasten kuin adoptiovanhempien näkökulmasta.

David M. Brodzinsky (1993) on selvittänyt adoptioon liittyviä riskejä adoptioaiheisia pitkäaikaistutkimuksia koskevassa review-tutkimuksessaan. Tilastojen mukaan adoptoidut käyttävät ei-adoptoituihin verrattuna enemmän mielenterveyspalveluja. Kyse ei kuitenkaan välttämättä ole siitä, että adoptoiduilla olisi enemmän psyykkisiä ongelmia, vaan pikemminkin siitä, että heidät ohjataan muita herkemmin palveluiden piiriin. Alle kouluikäisiä lapsia koskevissa tutkimuksissa adoptoitujen lasten kehityksessä ei Brodzinskyn mukaan ole juurikaan eroja ei-adoptoituihin lapsiin verrattuna. Sen sijaan kouluikäisillä adoptoiduilla on havaittu muita enemmän käytöshäiriöitä sekä

sosiaalisia ja persoonallisuuteen liittyviä ongelmia. Ongelmat alkavat ilmaantua lapsen tullessa 5–7-vuoden ikään, jolloin lapsi alkaa jo ymmärtää, mitä adoptoituna oleminen merkitsee. Brodzinskyn mukaan tutkimuskirjallisuus osoittaa, että adoptoiduilla on suurempi riski erilaisiin käytös-, oppimis- ja psyykkisiin häiriöihin verrattuna ei-adoptoituihin. Suurin osa adoptoiduista pärjää kuitenkin hyvin. Adoptiolapsen sopeutumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi lapsen ikä ja sukupuoli, perheen rakenne ja dynamiikka sekä lapsen historia ennen adoptioperheeseen sijoittamista. Joidenkin tutkimusten mukaan ongelmat pahenevat nuoruusikään tultaessa, tästä ei kuitenkaan ole vahvaa näyttöä. Pojilla, niin adoptoiduilla kuin ei-adoptoiduilla, näyttää olevan tyttöjä suurempi riski käytös-, oppimis- ja psyykkisiin häiriöihin. Joidenkin tutkimusten mukaan adoptoidut lapset ovat psyykkisesti haavoittuvampia, mikäli adoptioperheessä on myös biologisia lapsia, etenkin jos he ovat adoptiolasta nuorempia. Toisaalta on myös tutkimuksia, joiden mukaan adoptiolapsen sopeutuminen sujuu paremmin, jos perheessä on sekä adoptoituja että biologisia lapsia. (Brodzinsky 1993.)

Katherine McKay ja Lori E. Ross (2009) tutkivat lapsen adoptioineiden henkilöiden siirtymää (transitio) adoptiovanhemmiksi. Kanadan Ontariossa tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin adoptiovanhempien vanhemmuuteen liittyvää tuen tarvetta lapsen sijoittamisen jälkeisenä aikana. Tulosten mukaan vanhemmat olivat kohdanneet adoptiovanhemmuudessaan sekä haasteita että vanhemmuutta tukevia tekijöitä. Vanhempana olemisen vastuullisuus herätti monissa vanhemmissa pelkoa ja ahdistusta. Vanhemmat pohtivat pystyisivätkö he suoriutumaan oikein edes tavallisista vanhemmuuden tehtävistä, kuten vaipanvaihdosta. Toisaalta he kokivat painetta olla vanhempina täydellisiä, koska he olivat lapsen saadakseen tehneet kovasti työtä ja odottaneet kauan ja lopulta tulleet valituksi kasvattamaan toisen lasta. Pyrkimys täydelliseen vanhemmuuteen koettiin paitsi stressaavana, myös epärealistisena ja mahdottomana saavuttaa. Monet vanhemmista pelkäsivät, että minkä tahansa virheen johdosta lapsi otettaisiin heiltä pois. He kokivat, ettei heillä ole samanlaista oikeutta tehdä virheitä tai vahinkoja, kuin biologisilla vanhemmilla. Haasteeksi koettiin myös vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen liittyvä tiedon puute. Toisin kuin biologisille vanhemmille, jotka tietävät, että heille syntyy raskausajan jälkeen vastasyntynyt vauva, adoptiovanhemmille voi lyhyelläkin varoitusajalla tulla minkä ikäinen lapsi tahansa. Koska lapsen ikä ei ole ennalta tiedettävissä, etukäteen valmistautuminen on hankalaa.

Sosiaalisen tuen puute oli yksi tutkimuksessa esille tulleista vanhemmuuteen kasvamisen haasteista. Lapsen tulon jälkeen vanhemmat kokivat eristyneisyyden tunteita, ja tunsivat, ettei heillä ollut sopivaa vertaisryhmää, jolta saada tukea. Adoptiovanhemmat ovat usein vanhempia kuin

biologisten pienten lasten vanhemmat, mikä tutkimuksen mukaan vaikeutti sopivan vertaisryhmän löytymistä. Myöskään läheisiltä ei ollut helppo saada tukea. Adoptiovanhempien omat vanhemmat olivat monesti iäkkäitä, eikä heistä ollut avuksi pienten ja mahdollisesti erityistarpeisten lasten hoitamisessa. Muilta sukulaisilta ja ystäviltä kynnys avun pyytämiseen oli korkea, koska adoptiovanhempien oletettiin olevan kaiken aikaa onnellisia uudessa vanhemman roolissaan. Vanhemmat kokivat, etteivät he voineet kertoa vaikeuksistaan läheisille eivätkä pyytää näiltä apua. Valtaosa tutkimukseen osallistuneista koki sosiaalisen tuen puutteen uuden vanhemmuutensa suurimmaksi haasteeksi. Tutkimuksessa löytyi vanhemmaksi tuloon liittyvien haasteiden lisäksi myös vanhemmuutta tukevia tekijöitä. Niin lapsettomuus kuin stressaava adoptioprosessi olivat koetelleet tutkimukseen osallistuneiden vanhempien emotionaalista hyvinvointia. Lapsen saatuaan vanhemmat kokivat saavuttaneensa tavoitteensa tullessaan viimein vanhemmiksi ja tämän tavoitteen saavuttaminen itsessään vaikutti positiivisesti rooliin vanhempana. Vanhemmuuteen vaikuttivat positiivisesti myös lapsen kehittymisen seuraaminen ja muilta adoptiovanhemmilta saatu tuki. (McKay ja Ross 2009.)

Yhdysvalloissa lapsen ja vanhempien välinen adoptiosuhde on mahdollista purkaa adoption vahvistamisen jälkeen. Hartingen-Saunders, Trouteaud ja Johnson (2015) tutkivat adoption jälkipalveluiden yhteyttä adoptiosuhteen purkamisiin. Kyselytutkimus oli osoitettu vanhemmille, jotka olivat adoptoineet sijaishuollossa olleen lapsen Yhdysvalloista. Adoptiopalvelut olivat helpommin saatavilla ennen adoption vahvistamista. Vahvistamisen jälkeen palvelutarpeen arvioiminen ja palveluihin hakeutuminen jäi pitkälti adoptiovanhempien omalle vastuulle. Lapselle oikeanlaisen palvelun löytämistä monimutkaisesta palveluverkostosta pidettiin vaikeana. Riskiryhmässä olivat erityisesti sellaiset perheet, joissa adoptoidut lapset olivat kokeneet pahoinpitelyä tai heitä oli laiminlyöty. Vanhemmat, joiden lapset tarvitsivat päihdehoitoa tai erityistä tukea koulunkäyntiin, harkitsivat muita enemmän adoption purkamista. Ilman tarkoituksenmukaista tukea ja palveluja todennäköisyys adoptiosuhteen purkamiseen kasvoi. Tutkijat havaitsivat, että reilu neljäsosa adoption purkamisista voitaisiin estää toimivilla ja saatavilla olevilla jälkipalveluilla. Suomessa adoptio on purkamaton, mutta adoptioerheiden tuen tarpeen voi olettaa olevan jokseenkin samankaltainen kuin Yhdysvalloissa.

Adoptiolasten tulevaisuus herättää usein huolta adoptiovanhemmissa. Greco, Rosnati ja Ferrari (2015) tutkivat aikuisten adoptoitujen parisuhteita ja vanhemmuutta. Adoptio on elämänmittainen prosessi, jossa jokainen erityinen elämän käännekohta antaa adoptoidulle mahdollisuuden tulkita uudelleen identiteettiään ja henkilökohtaista historiaansa. Perheen perustamisen ja lapsen syntymän

myötä adoptoidun biologinen perhe saattaa tulla aiempaa enemmän adoptoidun ajatuksiin. Oman biologisen lapsen olemassaolo saa vanhemman ajattelemaan omaa alkuperäänsä ja elämäntapuaan uudessa valossa. Grecon ym. tutkimus koski 34 avio- tai avoparia, joista toinen osapuoli oli adoptoitu lapsena joko kotimaasta Italiasta tai ulkomailta. Tutkijat löysivät neljä tapaa, jolla pariskunnat suhtautuivat toisen puolison adoptiotaustaan: 1) adoptio syntymä- ja adoptioerheineen lisäarvona, 2) adoptiolla ei erityistä merkitystä, 3) negatiivinen suhtautuminen adoptioon ja adoptioerheestä etäännyminen sekä 4) puolisoitten toisistaan poikkeava suhtautuminen adoptoidun puolison taustaan ja sen merkityksen aliarvioiminen. Tutkimuksen mukaan adoptoidun aikuisen tullessa vanhemmaksi ja kasvattaessa omaa lasta, hänen tulee tavalla tai toisella hyväksyä oma alkuperänsä. Adoptoidun pulmana on, kuinka ylläpitää samaan aikaan siteitä adoptioerheeseen ja selvittää suhdetta biologiseen perheeseen. Grecon ym. mielestä menneisyyden selvittäminen ei ole jotain, joka adoptoidun tulee tehdä yksin, vaan se on pariskunnan yhteinen tehtävä, jossa molemmilla on tärkeä roolinsa.

4 TUTKIMUSASETELMA

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää mitä adoptiovanhemmiksi aikovat puhuvat adoptiosta Internetin avoimilla keskustelupalstoilla. Olen kiinnostunut siitä, millaisia käsityksiä ja ajatuksia adoptiota vasta suunnittelevilla tai adoptioprosessin jo aloittaneilla on lapseen tai adoptiovanhemmuuteen liittyen ja millaisia ajatuksia adoptioprosessi heissä ylipäättään herättää. Alunperin erityisenä kiinnostuksen kohteenani oli se, millaisia käsityksiä ja odotuksia adoptiota vasta suunnittelevilla tai adoptioprosessin jo aloittaneilla on lapseen ja adoptiovanhemmuuteen liittyen. Aineiston valittuani ja sitä jo hyvän matkaa analysoituani huomasin kuitenkin, että lapseen ja adoptiovanhemmuuteen liittyvää keskustelua ei ollut pelkästään tuohon tutkimuskysymykseen vastaamisen kannalta riittävästi. Päätin joka tapauksessa pitäytyä valitsemani aineiston parissa, sillä koin kiinnostavaksi seurata melko pysyväksi muodostuneen keskusteluryhmän jäsenten ajatuksia pitkän prosessin ajan aina sen harkintavaiheesta lapsen saapumiseen saakka. Halusin selvittää, minkälaisia teemoja keskusteluissa nousi esille ja tästä syystä päätin olla rajaamatta tutkimuskysymystä tarkemmin. Tutkimuskysymykseni siis kuuluu:

Mitä adoptiovanhemmiksi aikovat puhuvat adoptiosta Internetin avoimilla keskustelupalstoilla?

4.1 Aineistonkeruu ja analyysimenetelmä

Tutkimusaineistoni koostuu Internetin avoimilla keskustelupalstoilla käydyistä adoptioaiheisista keskusteluista. Etsin keskusteluja Google-haulla käyttämällä hakusanana sanaa "adoptiokeskustelu" tai "adoptiokeskustelupalsta". Haku antoi noin 400 000 tulosta, joista alkupään tulokset kävin läpi. Adoptioaiheisiä keskusteluja löytyi pääasiassa aikakauslehtien verkkojulkaisuista ja Suomi24-sivustolta. Suomi24:ssä adoptiota käsitellään sadoissa viestiketjuissa, joista kuitenkin valtaosa on vain muutaman viestin mittaisia ja sisällöltään enemmän tai vähemmän asiattomia. Meidän Perhe-, Vauva- ja Anna-lehtien verkkojulkaisuista löytyi joitakin adoptioaiheisiä keskusteluja, mutta nekin olivat melko lyhyitä ja jo suhteellisen vanhoja. Mielestäni parhaat ja tutkimusaineistoksi sopivimmat avoimet adoptiokeskustelut löytyivät Kaksplus-lehden verkkojulkaisusta. Lehden sivustolla oleviin keskusteluihin rekisteröidytään nimimerkillä, joka sitten näkyy keskusteluissa viestin lähettäjän tietona.

Kaksplus-lehden sivustolla oli noin 250 adoptiota käsittelevää viestiketjua, joissa yhteensä lähes 5000 viestiä. Vanhimmissa ketjuissa viestit olivat vuodelta 2004 ja uudempien ketjujen viestit olivat muutaman viikon takaisia. Tutkimusaineistooni valitsin lopulta vain yhden viestiketjun. Kyseisessä viestiketjussa keskustelua on käyty aktiivisesti vuosien ajan. Ensimmäiset ketjun viestit on kirjoitettu vuonna 2007 ja viimeiset seitsemän vuotta myöhemmin vuonna 2014. Moni kirjoittajista oli ollut ketjussa mukana alusta asti ja uusia kirjoittajia oli liittynyt mukaan vuosien varrella useita. Kävijäkunta vaikutti olevan melko vakiintunut ja satunnaisia kirjoittajia oli vain vähän.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa ja antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. On tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Tiedonantajien valinnan tulisi olla tästä syystä harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) "Ratkaisevaa ei ole aineiston koko vaan tulkintojen kestävyys ja syvyys" (Eskola & Suoranta 1996, 39; ref. Tuomi & Sarajärvi 2009). Mielestäni valitsemani aineisto soveltui tutkimustehtävääni erinomaisen hyvin, sillä keskusteluun osallisilla oli omakohtaista ja koko ajan kertyvää tietoa adoptioprosessista.

Tutkimusaineistoni analyysimenetelmänä käytän sisällönanalyysia ja teemoittelua. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä, jonka avulla voidaan analysoida erilaisia tekstimuotoisia dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysilla voidaan tarkoittaa yksittäistä metodia tai sitä voidaan pitää väljänä teoreettisena kehyksenä erilaisille laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmille. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka avulla tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan mahdollisimman selkeä ja tiivis kuvaus. Erotuksena diskurssianalyysiin sisällönanalyysissa etsitään tekstin merkityksiä, kun taas diskurssianalyysissa analysoidaan sitä, miten näitä merkityksiä tekstissä tuotetaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009.)

Sisällönanalyysi voi olla aineistolähtöinen, teorialähtöinen tai teoriaohjaava. Tässä tutkimuksessa käytettävä analyysi on aineistolähtöinen. Aineistolähtöisessä analyysissa analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Analyysiyksiköt eivät siis ole etukäteen sovittuja tai harkittuja. Aineistolähtöisyys tarkoittaa myös sitä, että tutkittavaan ilmiöön liittyvät aiemmat havainnot, tiedot tai teoriat eivät saisi vaikuttaa analyysin toteuttamiseen tai lopputulokseen. Käytännössä puhtaasti aineistolähtöistä tutkimusta on vaikea toteuttaa, sillä esimerkiksi tutkijan asettamat käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmä vaikuttavat aina jollain

tavalla tehtyihin havaintoihin ja tuloksiin. Tutkijan tuleekin kirjoittaa auki omat ennakkokäsityksensä asiasta ja suhtautua niihin tietoisesti analyysin aikana. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–96.)

Teemoittelu on yksi laadullisen aineiston järjestämisen muoto. Siinä on kysymys aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. Näin voidaan vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Ennen varsinaisten teemojen etsimistä aineisto voidaan ryhmitellä esimerkiksi tiedonantajien sukupuolen, iän tms. mukaan. Alustavan ryhmittelyn jälkeen aineistosta aletaan etsiä varsinaisia teemoja eli aiheita. Tarkoituksena on siis etsiä tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Tutkimusraportissa voidaan käyttää tekstikatkelmia tutkijan tekemän tulkinnan perustelemiseksi. Sitaatti voi toimia myös aineistoa kuvaavana esimerkkinä tai elävöittävässä tekstissä. Teemoittain järjestetyt irralliset sitaatit eivät kuitenkaan käy analyysistä tai johtopäätöksistä, vaan onnistunut teemoittelu vaatii tutkimustekstissä toisiinsa lomittuvan teorian ja empirian vuoropuhelua. (Eskola & Suoranta, 1998, 176.)

4.2 Tutkimuksen eettisyys

Lähetin Kaksplus-sivuston ylläpidolle viestin, jossa kerroin tekeväni sosiaalityön pro gradu - tutkielmaa Tampereen yliopistoon. Kerroin, että aikomukseni oli selvittää millä tavalla Internetin keskustelupalstoilla puhutaan adoptiosta ja adoptiovanhemmuudesta, ja että toivoisin saavani luvan käyttää Kaksplus-foorumien keskusteluja tutkielmani aineistona. Lisäksi kysyin, miten ylläpito toivoo minun toimivan. Heti seuraavana päivänä sain ylläpidolta lyhyen vastauksen, jossa todettiin, että olen saanut Kaksplussan päätoimittajalta luvan käyttää heidän fooruminsa keskusteluja tutkimukseni aineistona. Mitään toimintaohjeita en saanut. Pohdinnan jälkeen päädyin kuitenkin siihen, että laitan keskustelupalstalle viestin, jossa kerron pro gradu -tutkielmastani. Kerroin myös, että tulen käyttämään keskustelun tekstejä niin, ettei alkuperäisen tekstin kirjoittajan nimimerkkiä julkaista eikä yhdistetä mahdollisiin lainauksiin missään vaiheessa. Laitoin viestiin myös yliopiston sähköpostiosoitteeni, jotta palstalle kirjoittaneet voisivat ottaa minuun yhteyttä, mikäli he eivät haluaisi, että käytän heidän kirjoittamiaan viestejä tutkimukseni aineistona tai jos heillä heräisi muita kysymyksiä tutkimukseeni liittyen. Annoin viestini olla keskustelupalstalla kolmisen viikkoa. Tuona aikana se oli luettu yli 6600 kertaa, mutta yhtään vastausviestiä tai sähköpostiviestiä en saanut.

4.3 Internet-keskustelut tutkimuskohteena

Robert Arpo (2005) on tutkinut väitöskirjassaan Internetin keskustelukulttuureja. Hän toteaa Internet-keskusteluryhmien olevan sekä käsitteellisellä että konkreettisella tasolla tekstiä. Keskusteluryhmäviestien lukemisen ja kirjoittamisen dynamiikka muistuttaa kuitenkin paitsi tekstile, myös puheelle perustuvaa kommunikaatiota. Tästä syystä keskusteluryhmä-kommunikaatiosta voidaan käyttää käsitteitä "keskustelu" ja "puhetapa". Arpon mukaan keskustelu rakentuu tietyistä sisällöllisistä ja tyylillisistä tekijöistä, jotka ovat keskustelijoiden valitsemia heidän kommunikoidessaan keskenään. Puhetapa vaikuttaa siihen, millaiseksi ryhmän identiteetti muodostuu sen keskustelijoiden näkökulmasta. (Arpo 2005, 16–20.)

Arpon (2005, 69) mukaan keskusteluryhmäkeskustelu ei tapahdu pelkästään verkossa vaan keskustelu sitoutuu myös verkon ulkopuolisiin kulttuurisiin, yhteiskunnallisiin, taloudellisiin ja poliittisiin tekijöihin. Pyrkinessään ymmärtämään toistensa kirjoittamia viestejä, kirjoittajat ja lukijat turvautuvat erilaisiin tulkintakehyksiin. Tulkintoja tehdessään he tulevat samalla määritelleeksi, millainen ryhmästä tai yhteisöstä muodostuu. Arpo kuvaa, miten kommunikoijat mukauttavat kommunikaatiotaan vastaanottajien odotusten mukaiseksi pyrkiessään pääsemään yhteisymmärrykseen toisten kanssa. Tämä ei tarkoita sitä, että toisten näkemykset hyväksyttäisiin sellaisinaan, vaan tarkoituksena on saada toiset keskustelijat ymmärtämään se, mitä itse tarkoitetaan. Keskustelunaihe määrittää ryhmän rajat sosiaalisena tilana, sillä vain tiettyjen keskustelunaiheiden katsotaan kuuluvan tietyn ryhmän keskustelujen alueelle. (Emt., 84.) Henkilökohtaisella kokemuksella ja oikeudella esittää se muille, on keskusteluryhmä-kommunikaatiossa keskeinen rooli. Keskusteluryhmässä henkilökohtainen elämäkokemus ja henkilökohtaiset tarpeet on mahdollista esittää julkisesti, mutta kirjoittaja on vapaa itse päättämään mitä kertoo ja missä keskusteluryhmässä kertoo. (Emt., 296.)

4.4 Analyysin käytännön toteutus

Tutkimusaineistokseni valitsemani keskusteluryhmän viestiketju sisälsi yli 2000 viestiä. Aloitin analysoinnin lukemalla viestit ensin pikaisesti silmäillen läpi varmistaakseni, että käyty keskustelu on tutkimukseeni soveltuva. Sen jälkeen aloitin tarkemman lukemisen lukemalla kaikki viestiketjun viestit yksitellen läpi pitäen mielessäni alkuperäiset tutkimuskysymykseni eli adoptiota harkitsevien tai prosessin jo aloittaneiden henkilöiden lapseen tai adoptiovanhemmuuteen liittyvät käsitykset ja odotukset. Koska viestejä oli parisen tuhatta, tapahtui viestien läpikäyminen useammassa osassa.

Lukeminen tuntui melkoisen työläältä enkä pystynyt ajatuksella ja keskittyen lukemaan kovinkaan suurta viestimäärää kerralla. Aluksi etsin viesteistä pelkästään alkuperäiseen tutkimuskysymykseeni liittyviä viestejä sivuuttaen muut keskustelunaiheet. Hyvän matkaa viestejä luettuani huomasin, että lasta ja adoptiovanhemmuutta koskevia pohdintoja oli viestiketjussa viestien kokonaismäärään nähden yllättävän vähän. Asiaa harkittuani päätin osittain unohtaa alkuperäiset tutkimuskysymykseni ja jatkaa lukemista puhtaan aineistolähtöisesti tutkien *mistä* keskustelijat sitten keskustelivat, elleivät lapsesta ja adoptiovanhemmuudesta. Melko tarkkaan rajattu tutkimuskysymykseni laajeni kattamaan kyseisessä viestiketjussa käytävää adoptiokeskustelua yleensä. Toinen vaihtoehto olisi ollut etsiä lasta ja adoptiovanhemmuutta koskevia keskusteluja muista viestiketjuista tai muilta adoptioaiheisilta keskustelupalstoilta, mutta en pitänyt sitä hyvänä vaihtoehtona. Ensinnäkin siksi, että valitsemani viestiketju oli jo hyväksi ja asialliseksi havaittu ja kävijäkunta oli vakiintunut. Toisekseen moni keskusteluryhmän keskustelijoista oli ryhmässä enemmän tai vähemmän aktiivisesti mukana käytännössä koko adoptioprosessinsa ajan. Tutkimukseni kannalta oli kiinnostavaa nähdä millaisia ajatuksia adoptionhakijoille pitkän prosessin aikana heräsi.

Viestejä lukiessani keskustelusta alkoi vähitellen erottua erilaisia teemoja. Aloin kopioimalla poimia näitä teemoja erilliseen Word-tiedostoon. Luettuani kaikki ketjun noin 2000 viestiä läpi, aloin tutkia kopioimistani viesteistä syntynyttä Word-tiedostoa. Luin taas viestit kertaalleen läpi ryhmitellen samalla viestejä aihepiireittäin. Karkean ryhmittelyn tein tietokoneella, mutta pian huomasin, että viestien pilkkominen eri aihealueisiin olisi helpompaa perinteisellä "leikkaa ja liimaa paperille" -menetelmällä. Toistuvan lukemisen, pilkkomisen ja ryhmittelyn tuloksena löysin viisi teemaa, jotka esittelen seuraavassa luvussa.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Aineistonani olleen keskusteluryhmän käyttäjäkunta oli melko vakiintunutta. Käyttäjät ylläpitivät listaa, jonne he kokosivat adoptioon liittyvää perustietoa ryhmänsä jäsenistä. Listalla mainittuja tietoja olivat nimimerkin lisäksi ikä, adoptioprosessin vaihe sekä maininnat siitä oliko perheessä ennestään lapsia ja oliko toiveena kotimainen vai kansainvälinen adoptio. Osa kirjasi listalle vain joitain tietoja itsestään ja oletettavasti kaikki keskusteluryhmää seuranneet eivät kirjanneet tietojaan lainkaan. Listalle tietonsa kirjanneita oli kuutisenkymmentä. Listalta saatujen tietojen perusteella keskustelijoiden keski-ikä oli noin 33 vuotta nuorimman ollessa 25-vuotias ja vanhemman 42-vuotias. Heistä reilu puolet kertoi olevansa lapsettomia ja vajaalla puolella taas oli lapsia ennestään, suurimmalla osalla biologisia, mutta muutamalla keskustelijalla oli jo yksi adoptoitu lapsi. Suurimmalla osalla adoptioprosessi oli joko jo käynnistynyt tai he olivat jonossa adoptioneuvontaan. Valtaosa oli suuntautunut kansainväliseen adoptioon, kotimaan adoptiota suunnitteli vain muutama. Yksinhakijoita keskustelijoista oli vain muutama. Kaikki keskustelijat olivat naisia.

Keskusteluryhmä oli aktiivisessa toiminnassa vuosina 2007–2014. Tuona aikana ketjuun liittyi useita uusia keskustelijoita ja vanhoja keskustelijoita jättäytyi vastaavasti pois. Osa keskustelijoista oli erittäin aktiivisia, toiset taas kommentoivat vähemmän ja satunnaisemmin. Oletettavasti ryhmän keskustelua seurasivat myös sellaiset lukijat, jotka eivät itse osallistuneet keskusteluun lainkaan. Selkein syy keskusteluryhmästä poisjäämiselle näytti olleen lapsen saapuminen perheeseen. Keskustelijat saattoivat olla aktiivisesti mukana ryhmässä koko prosessinsa ajan, mutta lapsen tultua he poistuivat ryhmästä, mahdollisesti siirtyäkseen toiseen keskusteluryhmään.

Aineistosta löytämäni teemat olen nimennyt seuraavasti: 1) adoptioprosessi 2) oikeus adoptiolapseen, 3) tuleva lapsi 4) vanhemmuuden taidot ja suhde lapseen sekä 5) ulkopuolisten suhtautuminen. Tutkimustulosteni esittelyssä olen käyttänyt melko paljon sitaatteja. Perustelen runsaan sitaattien käytön sillä, että keskustelijoiden ajatukset ja tunnelmat käyvät niistä paremmin ilmi, kuin jos esittäisin viestien sisällön omin sanoin. Mielestäni sisällön kuvaus kärsisi ja muuttaisi muotoaan, ellei kirjoittajien oma ääni pääsisi sitaattien muodossa kuuluviin.

5.1 Adoptioprosessi

Adoptioprosessi herätti kaikista käsitellyistä aiheista eniten keskustelua. Lähestulkoon jokainen keskusteluun osallistunut tuntui olevan turhautunut ja tuskastunut adoptioprosessin hitauteen ja epävarmuuteen. Pitkä odotusaika tuntui raskaalta ja ajoittan jopa lannistavalta. Adoptio-odotusaikaa verrattiin biologisen lapsen odotusaikaan, jonka tiedetään kestävän enintään yhdeksän kuukautta. Adoptiovanhemmat sen sijaan joutuvat odottamaan lasta vuosia tietämättä edes onko heille lasta ylipäätään olemassa. Vuosien aktiivinen odottaminen väsytti, odottamatta oleminen taas aiheutti syyllisyyttä.

Olen viime aikoina ajatellut tätä tolkutonta odotusaikaa. Koko prosessin ensimmäisen vuoden olin aivan adoptiofiliksissä, ajattelin lasta ja pyörittelin eri asioita päässäni. -- Mutta nyt on niin pitkä aika, ettei oikein mitään tapahdu, että mieliala on lannistunut. En usein halua ollenkaan ajatella adoptiota, koska edessä on vielä todennäköisesti vuosia odotusta. Jos lapsitieto tulisikin yllättäen, olisin täysin järkyttynyt ja jotenkin henkisesti valmistautumaton! Koen syyllisyyttä siitä, etten aktiivisesti odota lasta.

Odottamisesta koettiin tulevan vuosien varrella isompi asia kuin itse lapsesta, kuten eräs kirjoittajista pitkän odotuksen nurinkurisuutta osuvasti kuvasi. Odotusaikaan tuntui kuuluvan tunteiden ailahtelu toivon ja epätoivon välillä sekä pelko siitä, ettei lasta koskaan tulekaan. Omalla tavallaan pelottavaksi koettiin myös se, kuinka odotettuja adoptiolapset olivat ja pystyisivätkö he koskaan täyttämään niitä odotuksia ja haaveita, joita vanhemmilla oli. "Entä, jos elämä lapsen jälkeen ei olekaan sen onnellisempaa kuin elämä ennen sitä?"

Tiedon puute oli monen kirjoittajan mielestä adoptioprosessissa kaikkein vaikeinta sietää. Prosessin eri vaiheiden kestoja ja etenemistä oli mahdoton ennustaa ja tarjolla oli vain epämääräistä tietoa, jos sitäkään. Adoptiolautakunnan luvan saamisessa oli suurta vaihtelua; välillä lupajono oli parin kuukauden mittainen, toisinaan taas lupaa sai odottaa yli puoli vuotta. Aina ei ollut tietoa siitä, mitä oikeastaan odotettiin.

Nyt sitä alkaa vasta todenteolla ymmärtää, miten kummallinen prosessi adoptioiminen on. Se ei todellakaan mene minkään kaavan mukaan. Kun me aloitettiin, tuskailtiin 8 kk pitkän lupajonon kanssa. No nyt on lupajono 2 kuukautta, mutta sen jälkeen on venailtava "ei mitään" ties kuinka pitkään! Mistä sitä tietää, mikä vielä muuttuu matkan varrella?

Kansainvälisissä adoptioissa kontaktimaiden vaihtelevat tilanteet lisäsivät odottajien huolta ja epätietoisuutta prosessin etenemisestä. Maat saattoivat syystä tai toisesta lopettaa hakemusten vastaanottamisen tai määritellä hakijoita tai ylipäätään adoptiota koskevat kriteerinsä uudelleen. Hakijoissa heräsi ymmärrettävästi huolta siitä, että heidän lähetettyään hakemuksensa tiettyyn maahan, se jostain syystä menisikin "kiinni" tai pahimmassa tapauksessa kaikki maat menisivät järjestyksessä "kiinni" eikä papereita saisi lähetettyä mihinkään. Oman osansa kritiikistä sai myös kotimaan adoptiotoiminta.

Aina puhutaan siitä, miten kohdemaissa kaikki venyy ja muuttuu ja on "mañana". Onko täällä Suomen päässä oikeasti asiat yhtään sen paremmin? Maksamme itsemme kipeäksi siitä, että meitä pyöritellään sokkona byrokratian koukeroissa ja silitetään meidän päätämme lässytyksellä, vaikka kaipaamme vain tietoa. Edes jotain. Ja ihan turha tulla sanomaan, ettei voi tietää mitään. Mitä muuta toimintaa voi pyörittää niin, että tarjoaa asiakkailleen jatkuvasti ei-mitään? Ihan kuin me olisimme lapsia, joita pitää suojella pettymyksiltä.

Systeemin onneksi meidät on peloteltu "mitä vain voi tapahtua" -mantralla niin säikyiksi, ettemme me uskalla vaatia itsellemme edes perusoikeuksia. Sitähän voisi vaikka suututtaa jonkun tärkeän.

Useat kirjoittajat kokivat "byrokratian koukeroissa pyörittelämisen" uuvuttavaksi ja epämiellyttäväksi. Adoptioprosesi, etenkin kansainvälisissä adoptioissa, on luonteeltaan monivaiheinen ja hakijoiden on tultava usealla taholla hyväksytyksi ennen vanhemmaksi tuloaan. Eri vaiheineen prosessiin kuluu väistämättä paljon aikaa ja tuona aikana hakijoita ja heidän elämäntilannettaan arvioidaan useaan otteeseen. Kaikkia tämä prosessi ja oman elämän avaaminen ei houkutellut tai se koettiin jopa pelottavana.

--- minusta ei taida olla tuohon syyniin, mitä tuntuu adoptiolapsen hankinnasta vanhemmille olevan. Tuntuu todella tymeälle, ollaan molemmat 30-40 vuotta, elämä on hyvää, kivaa, vakaata ja normaalia, meillä olisi tilaa lapselle mutta. En halua odottaa ja/tai veivata asiaa eri instansseissa 2-5 vuotta. --- Ehkäpä meistä ei ole adoptiovanhemmiksi sitten.

Pelottaa jo etukäteen kaikki nämä haastattelut ym. Kaveri on käynyt nyt vuoden adoptioneuvonnassa ja on kertonut "juttuja". Me ei olla miehen kanssa kumpikaan kovin innokkaita kertoilemaan ventovieraalle ihmiselle seksielämästä ym.

Eräs hakija kuvasi adoptioprosessinsa olleen alusta asti taistelua ja suurta epävarmuutta onnistumisesta. Kyseinen hakija kertoi joutuneensa todistelemaan terveydentilaansa jo

adoptioprosessin alkuvaiheessa ja suhtautui siksi hyvin epäilevästi prosessinsa etenemiseen uskaltamatta olla varma mistään. Pelko adoptioprosessin mutkistumisesta tai jopa katkeamisesta tuntui vaikuttavan prosessissa oleviin niin, etteivät nämä uskaltaneet tuoda avoimesti julki omia ajatuksiaan ja huoliaan adoptioneuvonnassa tai adoptiopalvelunantajalle. Pelko vaikutti jopa siihen, mitä ja miten keskustelijat kirjoittelivat adoptiopalstalle, jossa kuitenkin toimittiin nimimerkin suojassa. Tunnistamisen pelossa kirjoittajat kokivat, etteivät voi avoimesti analysoida ja kritisoida sen enempää omia ajatuksiaan kuin prosessiakaan.

--- prosessin ollessa kesken on vaikea pureutua ydinasioihin kriittisesti, jos on pelko, että palstaa sattuu seuraamaan joku, joka tunnistaa. Riskiä, että mikään tai kukaan vaarantaa jo muutenkin tuulista ja epävarmaa prosessia, ei kukaan halua ottaa. Tässä voi niin moni asia mennä matkan varrella pieleen. Ettei sitten enää mikään oma kommentti riskeeraa...

Eräs kirjoittaja koki prosessin kyykyttävän ja nöyryyttävän vanhemmiksi haluavia. Hänen mielestään vanhemmat "pantiin nöyristelemään hattu kädessä, pliis antakaa meille lapsi". Tunne ei niinkään juontanut siitä, että heitä olisi kohdeltu epäasiallisesti, vaan pikemminkin prosessin epävarmuudesta ja siitä, että "joutuu antamaan elämänsä vieraan ihmisen käsiin ja ruodittavaksi". Kirjoittaja oli myös huolissaan adoptionhakijoiden ja adoptionhakijoiden kanssa työskentelevien työntekijöiden välisistä kemioista, ja millainen vaikutus sillä olisi adoptioprosessiin elleivät "kemat synkkaa".

Näytti siltä, että keskustelijoiden mielestä adoptioneuvontaa antavilla sosiaalityöntekijöillä oli suurin valta siihen, tuleeko hakijoista adoptiovanhempia vai ei. Tästä syystä hakijoiden ja työntekijöiden välinen "kemia" huolestutti monia. Sosiaalityöntekijöihin haluttiin ymmärrettävästi tehdä hyvä vaikutus, olihan kysymyksessä "elämän suurimmat panokset", mutta toisaalta haluttiin uskoa siihen, että elleivät "kemat pelaa", neuvojat pystyvät näkemään "henkilökohtaisten tunteidensa yli". Joka tapauksessa neuvontakäyntejä jännitettiin ja toisilta kysyttiin neuvoja siihen, miten käynneillä tulisi käyttäytyä.

Olin päättänyt olla neuvontakäynneillä itkemättä. Aina oon saannu nieltyä, mutta viime neuvontakerralla ei vaan enää voinnu pidätellä. Oletteko muut itkeä tihrutelleet neuvonnan aikana? Onkohan se hyvä vai paha asia?

Väärinymmärretyksi tulemisen vaara on niin suuri. Olisi kuitenkin hienoa, jos voitaisiin puhua asiasta mahdollisimman avoimesti, kun tuntuu, että me kaikki

jaamme samat pelot ja ajatukset. Esim. juuri tuo neuvonnassa puhuttavien traumojen muuttuminen isoiksi tragedioiksi. On tainnut monelle neuvonnassa olleelle jäädä sama fiilis, kun on oven perässään sulkenut.

Tuntuu niin tosi kaukaiselta ja jotenkin epätodennäköiseltä, että kelpuuttaisivat meidät adoptiovanhemmiksi. En siis halua unelmoida vielä liikoja, ettei toiveet herää. Jotenkin sitä on niin varautunut pettymään tässäkin asiassa.

5.2 Oikeus adoptiolapseen

Lapsettomat vai lapsiperheet

Viestiketjussa nousi aika ajoin esille keskustelu siitä, millaisilla ihmisillä oli ikään kuin moraalinen oikeus adoptoida lapsi ja tulisiko lapsettomien ja niiden, joilla jo oli ennestään lapsia, olla hakijoina yhtäläisessä asemassa vai ei. Keskustelijat pyrkivät selvästi esittämään mielipiteensä diplomaattisesti ja yrittäen välttää kansakeskustelijoiden loukkaamista. Toisinaan mielipiteet saatettiin kuitenkin esittää suoraankin, mutta samaan hengenvetoon pahoiteltiin omaa näkemystä asiasta. Jotkut lapsettomat keskustelijat kokivat epäoikeudenmukaiseksi sen, että adoptiolapsista "kilpailivat" myös sellaiset hakijat, joilla jo ennestään oli lapsi tai lapsia. Lapsettomien hakijoiden asettamista etusijalle perusteltiin sillä, että myös biologisesti lapsettomilla tulisi olla oikeus saada lapsi ja tulla vanhemmiksi.

Eihän se käy kieltäminen... Ollaan tilanteessa, jossa adoptio on meille ainoa mahdollisuus saada lapsi... edes yksi... Välillä jonojen pitenemistä ja maiden tukkeutumista lukiessani olen miettinyt, että jos ne, joilla on jo lapsi tai usempi, olisivat pois jonosta, paljonkohan se nopeuttaisi ja parantaisi tilannettamme...?

Minusta on hyvä, että lapsettomat ovat etusijalla. Meillä kun ei ole muuten mahdollista saada lasta kuin käydä tämä pitkä prosessi läpi, jotta voisimme päästä samalle "viivalle" lapsellisten kanssa... tulla vanhemmiksi...

Osa adoptiota harkitsevista kävi vielä lapsettomuushoidoissa eikä adoptiopäätös ollut lopullisesti syntynyt. Vaikka adoptiota ei pidetty ensisijaisena perheen perustamisen muotona, se kuitenkin nähtiin keinona, jonka pitäisi olla varattu erityisesti niille, jotka eivät voi saada biologisia lapsia.

Itse ajattelen, että etusija pitäisi ehdottomasti adoptiossa olla lapsettomilla. Meillä kun ei ole mahdollista muuten perustaa perhettä. Itse olen siis vielä hoidoissa, mutta adoptioajatus kulkee vahvasti mielessä koko ajan. Katson tätä ehkä vähän subjektiivisesti, mutta minusta lapsettomilla pareilla pitääkin olla "etuoikeus" adoptiossa. --- Itsekkäästi ajattelen, että meilläkin pitää olla mahdollisuus perustaa perhe, joka lapsellisilla adoptionhakijoilla jo on.

Lapsen saaminen ja perheen perustaminen nähtiin joissakin viesteissä ikään kuin jokaisen yksilön subjektiivisena oikeutena. Adoptioprosessissa tämä tulisi huomioida esimerkiksi siten, että lapsettomat saisivat lapsen muita hakijoita nopeammin.

Vielä tässä tilanteessa kun odotan sitä ensimmäistä lasta niin ajatus itselläni on se että kyllä jokaisella on ainakin oikeus siihen yhteen lapseen, joten siksi on mielestäni ihan suotavaa että heitä/meitä sen verran suositaan että saamme ehkä lapsen hieman nopeammin.

Keskustelijat, joilla jo oli ennestään lapsia, kokivat, että lapsettomat hakijat olivat jo nyt etusijalla lapsiperheisiin nähden. Lapsettomien etulyöntiasemaa ei pidetty "lapsellisten" keskuudessa itsestäänselvyytenä, päinvastoin heidän mielestään kaikkien hakijoiden tulisi pikemminkin olla "samalla viivalla". Ne keskustelijat, joilla jo oli lapsia, pitivät tärkeänä, että hakijoissa olisi monenlaisia perheitä, koska myös adoptiolapsilla oli erilaisia tarpeita; jotkut lapset hyötyisivät esikoisen asemasta ja jakamattomasta huomiosta, kun taas toisille lapsille olisi parempi tulla lapsiperheen kuopukseksi. Lapsettomien ja lapsiperheiden paremmuutta punnittiin lapsen tarpeista käsin vetoamalla esimerkiksi vanhempien kokeneisuuteen ja lapsen parhaaseen.

Mutta jos lapsen parasta ajatellaan - niin kuin näissä yhteyksissä aina sanotaan - luotan siihen, että voimme tarjota yhtä hyvän kodin lapselle kuin ennestään lapseton pariskunta. Adoptioon tulee varmasti paljon lapsia, jotka kaipaavat ainokaisen saamaa hoivaa ja huomiota, mutta myös niitä joille kokeneemmat vanhemmat, sisarukset ja jo vakiintunut perhe-elämä sopivat hyvin.

Kyllä lasten olemassaolo ennestään vain helpottaa myöhempien kasvattamista. Ensimmäisen lapsen kanssa on aina hankalaa, tuli hän perheeseen millä tavalla tahansa, sen takia, että kaikki on silloin uutta. --- Toisten lasten kanssa osaa jo olla rennompi niissä asioissa, jotka kuuluu asiaan, ja huolehtia ja murehtia vain sellaisesta, jonka takia oikeasti kannattaa murehtia.

Perheellisten oikeutta adoptioon selitettiin myös muistuttamalla, ettei adoption ensisijaisena tarkoituksena ole järjestää lapsettomille lasta, vaan lapselle hyvä perhe. Lapsiperheen etuna nähtiin se, ettei lapsen enää tarvitsisi kasvattaa vanhempiaan, kun esikoinen oli sen jo tehnyt ja "kestänyt vanhempiensa muutosvaiheen itsekkäistä aikuisista äidiksi ja isäksi". Näin seuraavat lapset saisivat tasapainoisemmat vanhemmat. Lapsiperheiden vahvuutena pidettiin myös sitä, että vanhemmat olivat jo tottuneet lapsiperhearkeen, parisuhde oli kypsytynyt kahden vanhemman parisuhteeksi ja luottamus omaan vanhemmuuteen oli vahvistunut.

Lapsettomassa perheessä lapsi tietenkin saa esikoisen etuoikeutetun huomion... mutta samalla joutuu kokemaan vanhempiensa kasvun vanhemmuuteen... ja jo lapselliseen

perheeseen tuleva lapsi joutuu alusta asti jakamaan vanhempansa... mutta toisaalta vanhemmat ovat jo identiteetiltään valmiiksi äitejä ja isiä... eikä uuden tulokkaan tarvitse heitä siihen ihan alusta alkaen kasvattaa...

Nykyisin esim. kestää paljon paremmin kotipäivien tylsyyttä, hermot eivät mene pienistä asioista, on jo paljon lapsiperheitä ystävinä, parisuhde on jo koeteltu lasten kanssa jne. Oma olo on paljon luottavaisempi vaikeissakin tilanteissa.

Toisaalta keskustelijat, joilla oli ennestään lapsia, kokivat syyllisyyttä siitä, että he olivat "viemässä lasta" sellaisilta, jotka toivoivat vasta ensimmäistä lastaan. Puolustukseksi esitettiin edellä mainittu, jo saatu kokemus lapsista ja vanhemmuudesta, josta monet adoptioon päätyvät lapset voisivat hyötyä ensikertalaisiin vanhempiin verrattuna. Lapsiperheiden oikeutta adoptioon perusteltiin myös siten, että jos vain lapsettomat saisivat laittaa ulkomaille hakemuksia, olisi osalle lapsista huomattavasti vaikeampi löytää koti. Siinä missä lapsettomien hakijoiden katsottiin pitävän tärkeänä saada mahdollisimman pieni lapsi, saattoivat lapsiperheiden vanhemmat toivoa vähän vanhempaa lasta. Oletuksena ikään kuin oli, että pienimmät lapset kuuluvat lapsettomille ja lapsiperheisiin taas voi hyvällä omalla tunnolla toivoa isompaa lasta.

Me taas lähdimme miehen kanssa alun alkaen siitä, että lapsemme tulisi ennemmin sallitun ikähaarukan ylä- kuin alarajalta. Silloin emme kokeneet tunkevamme lapsettomien "reviirille".

Mielipiteet lapsettomien ja "lapsellisten" hakijoiden keskinäisestä asemasta saattoivat myös muuttua. Keskustelijat, joilla oli jo yksi adoptioprosessi takanaan, näkivät lapsettomien hakijoiden etusija-aseman nyt toisen prosessinsa aikana eri valossa. Kun ensimmäisen prosessin aikana oli ajateltu, että lapsettomien hakijoiden tulisi olla muihin hakijoiden nähden etusijalla, toivottiin toista adoptiolasta odottaessa, että perheelliset hakijat olisivat yhtäläisessä asemassa ensimmäistä lastaan odottavien kanssa, ja "ettei lapsettomien paperit menisi omien edelle". Lapsiperheiden ja lapsettomien adoptionhakijoiden samanarvoisuutta perusteltiin lapsen parhaalla, joko tulevan lapsen tai kotona jo olevan lapsen.

Tiedän kyllä, että ensimmäisen lapsen odottaminen on vaikeaa, tuskaista ja raskasta, mutta silloin odottamassa on kuitenkin vain aikuisia, jotka pystyvät ymmärtämään tosiasiat ja käsittelemään asioita paremmin kuin lapset. Nykyään, kun sille ainokaiselle on pakko kertoa adoptiosta jo neuvonnan aikana, odotuksesta muodostuu hänelle aivan järkyttävä. (...) Lapsen surua odotuksen venymisestä on todella riipaisevaa seurata, varsinkin kun itsellä ei ole mitään keinoja sitä lievittää. Huomaan selkeästi eron tuon ensimmäisen odotuksen ja tämän toisen välillä, kun seuraan esikoistani.

Biologisesti lapsettomat vs. lapsia saavat

Adoption motiivina ei aina ole biologinen lapsettomuus. Jotkut haluavat adoptoida lapsen siitä huolimatta, että heillä ei olisi estettä biologisen lapsen saamiselle. Osa keskustelijoista koki epäoikeudenmukaiseksi sen, että myös sellaiset henkilöt adoptoivat, jotka voisivat saada biologisiakin lapsia, ja ovat näin ollen hidastamassa lapsettomien prosessien etenemistä. Adoptiota ensisijaisena perheen perustamisen muotona ei aina muutenkaan ymmärretty.

Periaatteessa olen sitä mieltä, että kaikkien tulee olla samalla viivalla adoptiolasta odottaessa, mutta toki täytyy myöntää, että joskus harmittaa suunnattomasti, kun tietää, että edellä on jonoja tukkimassa paljon perheitä, jotka voisivat saada biologisiakin lapsia.

Lähinnä minua kiinnostaa hieman ajatuksen tasolla niiden parien motivaatio adoptioon, joille lasten saaminen biologisesti ei tuota ongelmia. Lasten adoptoiminen ei todellakaan ole enää mitään "pelastamista ja auttamista". --- En siis halua haastaa riitaa, vaan haluaisin ymmärtää miksi nämä henkilöt haluavat juuri adoptoida? Tai ainakaan en voi täysin sanoa ymmärtäväni jos he haluavat adoptoida vain mahdollisimman pienen, terveen ulkomaalaisen lapsen. Miksi, jos heillä itsellä olisi mahdollisuus pieniin terveisiin lapsiin?

Toisaalta adoptiota saatettiin pitää oikeutetumpana nimenomaan silloin, kun se pohjautui vapaaehtoisuudelle eikä ollut saamatta jääneen biologisen lapsen "pakollinen kakkosvaihtoehto".

--- osalle adoptio on aina myös se kakkosvaihtoehto, johon on tyydyttävä kun ykkösvaihtoehto ei onnistu. --- sitäkin voi mietiskellä kummat olisivat "oikeutetumpia" vanhempia, ne jotka eivät edes yritä biologisia vaan haluavat suoraan adon vai ne jotka ovat vuosia yrittäneet ja joutuvat sopeutumaan adoptioon pakon edessä.

5.3 Tuleva lapsi

Adoptoitavaan lapseen liittyvä keskustelu koski etupäässä lapsen terveydentilaa ja lapsen sopeutumista uuteen perheeseensä ja kotimaahansa. Lapsen ikää käsiteltiin keskusteluissa melko vähän. Syntyi kuitenkin vaikutelma, että keskustelijoista valtaosa toivoi mahdollisimman pientä lasta. Pienen, vauva- tai taaperoikäisen, lapsen adoptointi oli ehkä tietyllä tapaa itsestänselvyys eikä ikäasiaa tarvinnut siksi erityisesti pohdiskella. Lapsen ikää koskevaa keskustelua käytiin ainoastaan silloin, kun harkittiin tavallista vanhemman lapsen adoptoimista. Vanhemmalla lapsella tarkoitettiin yleensä yli 4-vuotiasta lasta. Vanhemman lapsen adoptoimisessa keskustelijoita arvelutti lähinnä lapsen kielellinen kehitys, kiintymyssuhde ja lapsen kotiintulon sujuminen.

Vanhempaa lasta harkitsevat toivoivat saavansa enemmän käytännön tietoa yli 4-vuotiaan lapsen adoptioimisesta, sillä sitä koettiin olevan niukasti saatavilla.

Lapsen sukupuoleen liittyvät toiveet eivät nousseet keskustelussa juurikaan esille. Rivien välistä saattoi toisinaan lukea kirjoittajan toiveen työstä, mutta yleisesti ottaen sukupuolitoiveesta ei avoimesti keskusteltu. Ikää ja sukupuolta enemmän keskustelua herätti tulevan lapsen terveydentila.

Tuli mietittyä, että mitäs jos tuleva lapsi onkin kovasti sairas ja mitä se vaikuttaa meidän elämään. Minulla oli ja on ainakin se käsitys, että voi olla kaikenlaisia terveysongelmia.

Eräs keskustelija kertoi tiedustelleensa adoptiolasten mahdollisia ongelmia adoptioeuvonnassa ja saaneensa kuulla, että "lasten ongelmat ovat hyvin pitkälti samanlaisia kuin suomalaisilla lastensuojelun asiakkailta, esimerkiksi oppimisvaikeuksia, kiintymisen häiriöitä ja kehitysviiveitä." Kansainvälisissä adoptioissa on käytäntönä, että hakijat voivat joko toivoa mahdollisimman tervettä lasta tai lisäksi määritellä, minkälaisia erityistarpeita he olisivat lapselle valmiita hyväksymään. Keskustelijat pohtivat erilaisia diagnooseja ja niiden vaikutusta perhe-elämään.

Odottavilta kysytään mielipiteitä erilaisista sairauksista. Mekin ilmoitimme toivovamme mahdollisimman tervettä lasta.

Moni tuolla listalla olevista asioista ei kuitenkaan ole kovin isoja juttuja, eikä vaikuta normaaliin perhe-elämään paljonkaan. Ja erityistarpeiset lapset tarvitsevat koteja siinä missä "terveetkin".

Joillakin keskustelijoilla oli sellainen käsitys, että "special needs -lapset" eli erityistarpeiset lapset menevät usein toisiksi lapsiksi tai että monilapsisten perheiden olisi pakko hyväksyä erityistarpeinen lapsi. Tätä pidettiin perheessä jo olevien lasten kannalta jonkin verran ristiriitaisena ja ongelmallisena.

Itse taas pystyisin ajattelemaan paremminkin ensimmäisen lapsen kanssa esim. suu- ja kitalakihalkiota, joka on Suomessa hyvin hoidettavissa, mutta vaatii useita leikkauksia ja terapiakäyntejä. Kun perheessä on jo kaksi lasta, niin nämä käynnit ovat monin verroin vaikeampi järjestää ja toisaalta se kaikki erityislapsen saama huomio on pois sisaruksilta.

Jonkin verran keskustelua herätti myös kotimaasta adoptioon tulevien vauvojen terveydentila. "Kotimaan vauvojen" nähtiin olevan joko "ongelmaäitien" tai nuorten äitien luovuttamia. Äitien

ongelmilla viitattiin alkoholi-, huume- ja mielenterveysongelmiin. Keskustelussa tuotiin esille, että huumeäidin lapsi ei välttämättä ole sairas, jos äiti on ollut korvaushoidossa raskausaikanaan. Täyttä varmuutta keskustelijoilla ei ollut siitä, voivatko kotimaasta adoptiolasta hakevat esittää toivomuksia lapsen terveydentilasta samoin kuin kansainvälisissä adoptioissa.

Mutta uskoisin, että adoptiovanhemmat saavat esittää toivomuksia lapsen suhteen samaan tapaan kuin kv-puolellakin, koska kaikki eivät varmasti ole valmiita adoptoimaan vaikkapa FAS-lasta. Näitä juttuja saa ja pitääkin miettiä, kv-puolellahan tehdään ihan raksi ruutuun lista mitä sairauksia on valmis hyväksymään lapsellaan.

Lapsen terveydentilaa koskevilla toiveilla nähtiin olevan vaikutusta adoptioprosessin keston. Tuntui olevan yleisesti tiedossa, että pienen terveen adoptiolapsen odotus kestäisi kauan. Jos taas olisi valmis adoptoimaan "vanhemman" tai erityistarpeisen lapsen, odotusaika voisi jäädä lyhyemmäksi. Erään keskustelijan mielestä pieni terve vauva on alkanut olla kansainvälisissä adoptioissa harvinaisuus, joita "vielä saapuu jonkin verran Afrikasta suht siedettävillä odotusajoilla". Tästä syystä sama keskustelija kehotti pohtimaan pienen terveen lapsen ulkomailta adoptoimisen sijasta muita mahdollisia vaihtoehtoja.

Mutta jos on valmis adoptoimaan vanhemman (yli 4-vuotiaan) tai esim. hepatiittiB tai sydänvikaisen lapsen, odotusaika voi jäädä lyhyeksikin. --- Jos siis pystytte ajattelemaan, että olisitte valmiita erityislapseen, odotus ei muodostu niin pitkäksi. --- Jos siis itse olisin teidän tilanteessa, niin mieltäni vielä kovasti sitä, että kokeilisin hoitoja tai me ehkä itse olisimme hakeneet sijaislapsi-vauvaa. --- Suomesta odotusaika on kai aika samoissa nykyisin verrattuna kv-adoptioon, mutta nämä pienet vauvat voivat Suomestakin olla usein FAE/FAS lapsia tai huumeäidin lapsia. Eli kotimainen adoptio ei välttämättä tarkoita sen terveempää lasta kuin kv-adoptio.

Tämän luvun alussa mainittu ikä- ja sukupuolikysymys tuli kiinnostavalla tavalla esiin keskustelijoiden pohtiessa lapsitoiveiden vaikutusta prosessin etenemiseen ja odotusajan pituuteen. Mitä enemmän hakijat olisivat valmiita joustamaan lapsitoiveissa niin iän kuin terveydentilan suhteen, sitä lyhyemmäksi odotusaika voisi keskustelijoiden mukaan jäädä.

Adoptiovapaita lapsia on kyllä edelleenkin, ja uskon että jatkossakin on, mutta ei niinkään niitä pieniä ja terveitä. Esim. Etiopiasta n. 5–6-vuotiaan lapsen voi saada tosi nopeasti tai monesta maasta hepatiittiB:tä sairastaville lapsille tarvitaan koteja.

Kiinan adoptioprosessi herätti erityisen paljon keskustelua. Keskusteluista kävi ilmi, että Kiinan adoptioprosessi oli muuttumassa siten, että sieltä olisi jatkossa mahdollista adoptoida Suomeen aiempaa enemmän erityistarpeisia lapsia. Tällä muutoksella olisi mahdollisesti vaikutusta myös

Kiinasta adoptoitavien lasten todennäköiseen sukupuoleen; varmasta "tyttömaasta" tulisi varma "poikamaa".

Onko hei ton Kiinan SN:n kanssa nyt sitten niin, että (jos se nyt lähtee käyntiin) sieltä tulisi pääasiassa tai enimmäkseen poikia? Eli suht varmasta tyttömaasta tulisikin sitten suht varma poikamaa (ainakin jos kyseessä SN-adoptio)?

Voisin kuvitella, että jos esimerkiksi Kiinan SN-prosessi alkaisi syksyn kuluessa toimimaan Suomessakin, saattaisi sieltä tulla paljonkin erityistarpeisia poikia meille suhteellisin lyhyillä odotusajoilla.

Kiinan adoptiota koskevassa keskustelussa nousi esille eri maiden erilaiset adoptiokäytännöt ja niiden vaikutus Suomeenkin tulevien lasten terveyteen, ikään ja sukupuoleen. Erään keskustelijan mukaan Yhdysvalloissa seurattiin Kiinasta adoptioon vapautuvien lasten "listaa" vuorokauden ympäri, jolloin yhdysvaltalaiset adoptiotoimistot ehtivät valitsemaan listalle tulevista lapsista "parhaat päältä". Tämä toimintatapa vaikuttaisi osaltaan siihen, millaisia lapsia Suomeen olisi mahdollista muuttuvien käytäntöjen myötä adoptoida.

Todennäköisesti Interpedia ei lupaa tosi lieviä erityistarpeita (jotenkin se oli muotoiltu, että tuollaisen käsityksen saa) nimenomaan sen vuoksi, että he tietävät amerikkalaisten ehtivän yhteiselle listalle ensin, mistä ainakin lievästi erityistarpeiset vauvat/pienet tytöt varataan heti. ---Aika nuoria suulakihalkiopoikia siellä on joskus ollut alkurysäyksen jälkeenkin, eli riippuen siitä mitä on valmis hyväksymään, monet tavan jonoissa aikaisemmin olleet saavat sn-puolelta lapsen paljon nopeammin. Olen myös ymmärtänyt että poikia ja tyttöjä on listalla suurin piirtein sama määrä, mutta kun ns. parhaat on viety päältä, on enemmän poikia jäljellä. Ihan kamalan kuulosta tämä teksti, mutta noin se menee.

Toisaalta keskusteluissa kävi myös ilmi, että Kiina olisi mahdollisesti kokonaan lopettamassa terveitä lapsia koskevien hakemusten vastaanottamisen. Näin Kiinasta adoptiolasta toivovat voisivat adoptoida vain erityistarpeisen lapsen. Adoptionhakijat voisivat yksityiskohtaisesti määritellä ne erityistarpeet, joihin olisivat valmiita ja odottaa, kunnes löytyisi heidän valmiuksiaan vastaava lapsi. Epäuskoa herätti se, että Kiina pystyisi sijoittamaan terveet hylätyt lapset maan sisäisesti, ja että kansainväliseen adoptioon olisi enää vain erityistarpeisia lapsia tarjolla. Joka tapauksessa Kiinan lapsiesitysten hidastuminen koettiin olevan hakijoita kohtaan epäoikeudenmukaista. Lisäksi Kiinan, suosituksen "tyttömaan", adoptioprosessien hidastumisen nähtiin vaikuttavan muiden adoptiomaiden ruuhkautumiseen.

Jos ajattelee, että viisi vuotta sitten sieltä tuli n. 140 lasta Suomeen vuodessa ja maailmanlaajuisesti en osaa edes kuvitella millaisia lukemat ovat olleet. Tämä loi

adoptiobuumiin, kun oli paikka josta sai helposti ja nopeasti nättiä terveitä tyttöjä (on myös mielenkiintoista kuinka moni adoptoi nimenomaan sen vuoksi että sieltä sai pääasiassa tyttöjä) ilman lapsettomuustusta ja nyt kaikki ne hakijat jotka ennen olisivat valinneet Kiinan joutuvat hakeutumaan muihin kontakteihin, jotka puolestaan ruuhkautuvat.

Vaikka erityistarpeisen lapsen adoptoimisen ajateltiin nopeuttavan prosessia, nähtiin tällaisen lapsen adoptoimisessa myös riskinsä niin vanhempien jaksamisen kuin lapsen itsensä kannalta.

Myös kun olen tosiaan miettinyt sitä oikeutusta tuoda erinäköinen lapsi tänne "kiusattavaksi", niin erilaisuus korostuisi tietenkin vielä enemmän, jos lapsella olisi joku havaittava vamma tms. En tällä kuitenkaan tarkoita tietenkään sitä, etteikö SN-lapsia saisi adoptoida, vaan ettemme ehkä itse olisi siihen tarpeeksi vahvoja. Vaikka koskaanhan ei voi tietää mitä tuleman pitää – ei bio- eikä adolasten kohdalla.

Lapsen terveydentilan lisäksi keskustelijoita huolesti se, millainen vaikutus adoptoiduksi tulemisella olisi lapseen. Keskustelijat pohtivat, kuinka adoptiolapselle tulisi kertoa hänen olevan adoptoitu ja miten sitä hänen kanssaan tulisi käsitellä avoimesti niin, ettei adoptio kuitenkaan olisi "koko aikaa tapetilla". Pohdintaa herättivät myös adoptiolapsen aiemmissa vaiheissaan kokemat traumat, esimerkiksi hylätyksi tuleminen ja laiminlyönti, ja miten niistä pitäisi lapsen kanssa puhua. Monessa kommentissa harmiteltiin negatiivista sävyä, jolla adoptiosta usein puhutaan. Keskustelijoiden mielestä median kautta voi saada sellaisen kuvan, että kaikki adoptiolapset ovat "moniongelmaisia ja erityistarpeisia, lastenkodissa huonosti kohdeltuja parkoja, joiden sosiaaliset taidot ovat lähes olemattomat".

Joka tuutista tulee pelottelua mahdollisista ongelmista. Ja kuitenkin useimmat adoptioperheet elää mun käsittääkseni ihan normaalia perhe-elämää, jossa se "a-sana" on jossain taustalla.

Mitä järkeä olisi ryhtyä elämänmittaiseen projektiin, joka on tuomittu epäonnistumaan? Ei kai kukaan ihminen edes harkitse lapsen tekemistä/saamista, jos ei usko voivansa huolehtia siitä, että lapsesta tulee onnellinen?

Keskustelijat halusivat uskoa lujasti siihen, että adoptiolapsen mahdollisista erityistarpeista huolimatta lapsen on mahdollista sopeutua uuteen perheeseensä hyvin ja koko perheen on mahdollista elää normaalia lapsiperheen arkea. Keskustelijat tiedostivat, että adoptoidun lapsen kokemukset kulkevat aina lapsen mukana ja nuo kokemukset voivat jollain tavalla ilmetä lapsen myöhemmissä elämänvaiheissa. Siitä huolimatta keskustelijat halusivat olla optimisteja ja uskoivat,

että lapsen voi "rakastaa ehjäksi", niin ettei esimerkiksi hylätyksi tulemisen kokemus aiheuttaisi hankaluuksia koko lapsen elämän ajan eikä määrittäisi koko elämää.

5.4 Vanhemmuuden taidot ja suhde lapseen

Vanhemmuuden teema nousi keskusteluissa esille aika ajoin. Odotusajan ajatusprosessiin tuntui enemmän tai vähemmän kuuluvan tunteiden ailahtelu varmuudesta epävarmuuteen ja jopa satunnaisiin "paniikinhäivähdyksiin". Enemmän aikaa lasta odotettiin kovasti, mutta toisinaan epäily omista vanhemmuuden kyvyistä nosti päätään.

Toisaalta olen käynyt läpi kunnan henkisen myllytyksen alkaen näistä "riistänkö lapsen kulttuuristaan" -tyyppisistä pohdinnoista päätyen siihen, että olenko mä kunnollinen äiti ollenkaan! Varmaan oli ihan hyvä asia, että ekan ja toisen neuvontakerran välillä oli pari kuukautta, että ehdin käydä yksityiset epäilyni läpi päässäni. Voin jopa antaa itselleni äitinä hyväksyttävän arvosanan. Ehkä kasin.

Sattuipa taas yksi suden hetki, kun eräänä yönä heräsin ja päähän iski ajatus: musta tulee ihan surkea äiti adoptiolapselle, en pysty vastaamaan hänen tarpeisiinsa, olen todennäköisesti sekä typerä että tietämätön, liian väsynyt, äkkipikainen, kyvytön ottamaan huomioon kaikki lapset, kaikin puolin rakastavan vanhemman irvikuva. Noh, menihän se tunne aamuun mennessä ohi.

Omaa jaksamista mietittiin lähinnä niissä perheissä, joissa oli jo lapsia ennestään. Lapsen tuloon liittyvät käytännön asiat eivät tällaisissa perheissä niinkään huolettaneet, vaan se, jaksaisivatko vanhemmat "rakastaa vielä kolmannenkin lapsen ehjäksi ja onnelliseksi aikuiseksi". Eräs kirjoittaja kertoi "rankasta viikostaan", kun lapset olivat olleet vatsataudissa. Kyseinen viikko oli saanut kirjoittajan ajattelemaan, ettei "halua yhtään lasta lisää enää ikinä". Luottamus omaan jaksamiseen ja osaamiseen vaihteli muillakin kirjoittajilla. Tulevaisuus adoptiolapsen kanssa saattoi herättää suoranaista pelkoa siitä, "ettei jaksakaan eikä pysty", tai että adoptio alkaisikin kaduttaa.

Välillä sitä miettii myös, että mitä jos tajuaisi jossain vaiheessa tehneensä kauhean virheen tai jotain, siis ihan kauhuskenaarioajatuksia välillä, että mitä jos yhtäkkiä tulisi tunne, että mitä hemmettiä olen tekemässä! Tai että jos elämä vaikeutuisikin ihan hirveästi. Jos adoptoidun lapsen kasvattaminen ja tunnesiteen muodostaminen onkin ihan hirveän paljon vaikeampaa kuin biolapsen...

Muutama kirjoittaja tunsu huolta siitä, tuntisiko adoptiolapsi itsensä eriarvoiseksi sisaruksiinsa (vanhempien biologisiin lapsiin) nähden ja miten vanhempien tulisi toimia, jottei näin kävisi. Toisaalta todettiin, että myös biologiset sisarukset voivat olla hyvinkin erilaisia ja silti

vanhemmilleen yhtä rakkaita. Keskustelua herätti myös se, miten vanhemmat voisivat toimia niin, etteivät aiheuttaisi adoptoidulle lapselle uusia traumoja entisten lisäksi. Toisaalta lapsuuden traumat nähtiin ikään kuin asiaan kuuluvina siinä mielessä, että jokaisen lapsen osana on saada jonkinlainen trauma vanhempien tavalla tai toisella tekemien virheiden johdosta perhetaustasta riippumatta.

Kaiken kaikkiaan vanhemmuuden taitoja tai suhdetta lapseen pohdittiin yllättävän vähän. Epäilyjen sijaan vanhemmat tuntuivat kokevan rajatonta luottamusta tulevaan ja selviämiseensä lapsen ja lapsen mahdollisten ongelmien kanssa.

5.5 Ulkopuolisten suhtautuminen

Ulkopuolisten henkilöiden suhtautuminen perheen tai pariskunnan adoptioaikeisiin vaihteli hyvántahtoisesta uteliaisuudesta ennakkoluuloisuuteen. Monet eivät olleet adoptioprosessin pituuden ja prosessin etenemiseen liittyvän epävarmuuden vuoksi uskaltaneet tai halunneet kertoa adoptiohankkeestaan muuta kuin aivan läheisimmille sukulaisille, useimmiten omille vanhemmille. Toiset taas olivat kertoneet asiasta jonkin verran laajemmin muillekin sukulaisille ja ystäville. Useat keskustelijat toivat hieman turhautuneestikin esiin sen, miten adoptio-odotuksen pituutta ei tahdottu "ulkopuolisten" keskuudessa ymmärtää, ja ettei "lapsi tule yhtään sen nopeammin vaikka olisi kuinka mukava ihminen". Harmistumista saattoi aiheuttaa myös ulkopuolisten kommentit, joissa pidettiin hakijoiden kunnollista seulontaa hyvänä, ettei "lapsi sitten joudu huonoon perheeseen". Usean vuoden "seulonta-aikaa" pidettiin kyllä periaatteessa hyvänä, mutta hakijan kannalta katsottuna silti aivan liian pitkänä, joten edellä mainitun kaltaiset kommentit saattoivat herättää ärtymystä.

Joskus sukulaisten tai tuttavien kommentit saatettiin kokea hyvinkin loukkaavina. Etenkin iäkkäämpien sukulaisten oli joskus vaikea ymmärtää adoptiota perheen perustamisen keinona, esimerkiksi koska "sitä ei sitten enää saa peruttua kun se lapsi on teille tullut". Omien vanhempien ja appivanhempien hyväksyvä suhtautuminen tuntui olevan keskustelijoille erityisen tärkeää ja paha mieli sitäkin suurempaa, jos nimenomaan omat vanhemmat eivät heti hyväksyneet asiaa tai "pyysivät harkitsemaan vielä". Kertominen vanhemmille saattoi tuntua jopa hieman pelottavalta, mikäli vanhemmilta saatavaan hyväksyntään ei täysin varmasti voinut luottaa.

Erityisen loukkaaviksi koettiin kommentit, jotka koskivat itse lasta ja hänen ulkonäköään, kuten seuraava tekstikatkelma hyvin kuvaa.

Se mua kyllä ottaa pattiin, että moni myönteisesti adoptioon suhtautuva jaottelee lapsia maittain, jopa tyyliin mitä tahansa, kunhan ei musta lapsi. Eräskin tuttu sanoi kerran, että parempi nätti latinotyttö kuin "vähemmän kaunis" afrikkalainen! Tietyillä läheisilläkin tuntuu olevan asiassa hieman sulattelemissa. Kun itse on jo luonut päässään tietyn kuvan tulevasta lapsestaan, tuollaisen asenteen ottaa väkisin aika loukkaavana.

Muillakin keskustelijoilla oli kokemuksia ulkopuolisten antamista "hyvistä neuvoista" liittyen lapsen etniseen taustaan. Ihonväriin liittyvät ohjeet ja ylipäättään rassistiseksi luokiteltavat kommentit tuntuivat ulkomaista adoptiolasta toivovista erittäin ikäviltä ja loukkaavilta. Erästä kirjoittajaa oli varoiteltu hankkimasta tummaihoista lasta, koska tätä kiusattaisiin koulussa. Kirjoittajan mielestä tällaiset asenteet olivat nimenomaan kasvattivat ennakkoluuloja. Erityisen paljon kyseistä kirjoittajaa oli loukannut se, miten hänen sukulaisensa ja tuttavansa käyttivät tummaihoisista rassistisia ja halventavia nimityksiä.

Ja aivan älyttömästi mua loukkaa noi sukulaisten ja joidenkin miespuolisten kavereiden kommentit yöntimoista jne... Ei pelkästään sen takia, että ehkä joskus meillä voisi olla tummaihoisen lapsi vaan yleensäkin se, miten niin moni laukoo juttuja lakupötköistä ym. ihan vain leikillään.

Jotkut keskustelijat olivat kohdanneet ulkopuolisten henkilöiden tahoilta epäilyksiä siitä, voiko adoptiolasta rakastaa yhtä paljon kuin biologista lasta. Eräs tuleva adoptiolapsen äiti sitä vastoin ei epäillyt asiaa lainkaan ja näki asian niin, että "se voi olla erilaista rakkautta, mutta ei sen määrä ole yhtään vähäisempi". Ulkopuoliset eivät välttämättä aina osaa suhtautua adoptioon sillä tavalla, kuin adoptiolasta odottavat toivoisivat.

Sekin ärsyttää, jos ihmiset pitävät sitä maailman suurimpana katastrofina, että meille tulee adoptiolapsi. Siis kun sehän on eräiden mielestä ihan maailmanloppu, jos biolasta ei voi saada ja joutuu "tyytymään" johonkin adoptiolapseen. Voivotellaan ja säälitään ja varoitellaan. Tuntuu pahalta. Minulle lapsen saaminen on onnellinen asia, josta voi olla kiitollinen - olipa lapsi biologinen tai adoptoitu.

Kaikki ulkopuoliset eivät kuitenkaan suhtautuneet adoptioon ennakkoluuloisesti ja alun epäluuloinen suhtautuminenkin saattoi vaihtua positiiviseksi kiinnostukseksi tulevaa uutta perheenjäsentä kohtaan kunhan adoptioajatukseen oli ensin jonkin aikaa totuteltu.

5.6 Yhteenveto

Yhteenvetona olen koonnut aineistostani löytyneet teemat ja niitä koskevien keskustelujen keskeiset sisällöt tiivistetysti seuraavaan taulukkoon.

Teema	Keskeiset sisällöt
Adoptioprosessi	<ul style="list-style-type: none">• Pitkä odotusaika• Epävarmuus ja tiedonpuute• Viranomaisten valta
Oikeus adoptiolapseen	<ul style="list-style-type: none">• Tulisiko biologisesti lapsettomien olla etusijalla sellaisiin hakijoihin nähden, jotka voivat itse saada lapsia?• Adoptio ensisijaisena perheen perustamisen muotona vai "pakollisena kakkosvaihtoehtona"?
Tuleva lapsi	<ul style="list-style-type: none">• Lapsen terveydentila ja mahdolliset erityistarpeet• Lapsitoiveiden vaikutus adoptioprosessin kulkuun• Adoptiolapsen sopeutuminen
Vanhemmuuden taidot ja suhde lapseen	<ul style="list-style-type: none">• Epävarmuus omista kyvyistä• Vanhempana jaksaminen• Adoptiolapsen ja biologisten sisarusten suhde
Ulkopuolisten suhtautuminen	<ul style="list-style-type: none">• Adoptioon liittyvä tiedon puute• Läheisiltä saatu hyväksyntä• Lapsen kohdistuvat ennakkoluulot

Tutkimusaineistokseni valitsemalla keskustelupalstalla ylivoimaisesti eniten keskustelua herätti itse adoptioprosessi. Prosessin hitauteen ja epävarmuuteen oltiin yleisesti tyytymättömiä ja adoptioprosessin raskaus oli yhteisesti jaettu kokemus. Prosessissa vaikeinta näytti olevan kaikkia vaihtelevat tilanteet lisäävät adoptionhakijoiden epätietoisuutta. Adoptioon liittyvä byrokratia koettiin uuvuttavaksi ja oman elämän avaaminen lapsen saamisen toivossa nöyryyttäväksi. Sosiaalityöntekijöillä koettiin olevan paljon valtaa siihen, tulisiko hakijoista adoptiovanhempia vai ei.

Paljon pohdittiin myös sitä, kenellä on oikeus adoptiolapseen. Keskustelua käytiin siitä, oliko oikein, että lapsista oli biologisesti lapsettomien kanssa kilpailemassa myös sellaiset hakijat, joilla jo oli ennestään lapsi tai lapsia. Biologista lapsettomuutta pidettiin perusteltuna syynä etusija-asemaan suhteessa perheellisiin hakijoihin. Vanhemmuus koettiin ikään kuin subjektiiviseksi

oikeudeksi, joka kaikilla tulisi olla, myös niillä, jotka eivät pystyneet saamaan biologisia lapsia. Perheellisten oikeutta adoptiolapseen puolustettiin lapsen parhaalla. Lapsettomia keskustelijoita muistutettiin siitä, että adoption tarkoituksena ei ole järjestää lapsettomille lasta, vaan lapselle perhe. Lapsiperheiden soveltuvuutta adoptioperheeksi perusteltiin vanhempien kokemuksella niin vanhemmuudesta kuin lapsiperhearjesta sekä sillä, että vanhempien parisuhde oli jo koeteltu esikoisen kanssa.

Adoption oikeutusta pohdittiin aineistossa myös adoptiomotiiveista käsin. Joillekin adoptio on ensisijainen perheen perustamisen muoto, toiset taas päätyvät adoptoimaan siksi, ettei heidän ole mahdollista saada biologisia lapsia. Keskustelua käytiin siitä, kumpi enemmän oikeuttaa adoptioon: se, että adoptio on "pakollinen" toinen vaihtoehto vai se, että adoptio on valittu vapaaehtoisesti ja ensisijaiseksi keinoksi saada lapsi.

Adoptiolapsen terveydentila herätti runsaasti keskustelua. Erityisesti keskusteluissa pohdittiin sitä, millaisia diagnooseja ja erityistarpeita lapsella mahdollisesti on sekä arvioitiin omia valmiuksia erityistarpeisen lapsen adoptioon. Paljon keskusteltiin myös sitä, miten lasta koskevissa toiveissa joustaminen ja lapsen erityistarpeiden hyväksyminen saattaisi nopeuttaa lapsen saamista. Adoptiolapsen mahdollisia traumoja ja niiden vaikutusta lapsen sopeutumiseen käsiteltiin keskusteluissa jonkin verran. Joissakin kommentteissa nostettiin esille negatiivinen ja ongelmia korostava tapa puhuta adoptiosta.

Vanhemmuutta koskevassa keskustelussa puhuttiin siitä, miten tunteet saattoivat prosessin aikana ailahdella varmuudesta epävarmuuteen. Luottamus omiin vanhemmuustaitoihin vaihteli prosessin kuluessa ja ajatus tulevasta lapsesta saattoi hetkittäin herättää jopa pelkoa. Perheissä, joissa oli lapsia ennestään, pohdittiin omaa jaksamista lapsiluvun kasvaessa. Jonkin verran keskustelua käytiin myös perheessä jo olevien biologisten lasten ja adoptiolasten suhteesta.

Ulkopuolisten suhtautumista adoptiohankkeeseen puitiin keskusteluissa aika ajoin. Keskustelijoissa herätti ärtymystä se, ettei perheen ulkopuolisilla henkilöillä tuntunut olevan tietoa adoptiosta ja käsitystä siitä, millainen hidaskäyttöprosessi lapsen adoptio on. Ulkopuoliset saattoivat suhtautua adoptioon ennakkoluuloisesti ja torjuvasti, mikä koettiin loukkaavana. Erityisen loukkaavina pidettiin tulevaan lapseen liitettyjä rasistisia kommentteja, etenkin jos kommentit tulivat läheisiltä ihmisiltä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää mitä adoptiovanhemmiksi aikovat puhuvat adoptiosta Internetin avoimilla keskustelupalstoilla. Tässä luvussa tarkastelen tutkimukseni tuloksia suhteessa taustakirjallisuuteen ja aihetta koskevaan aiempaan tutkimukseen. Luvun lopuksi arvioin tutkimukseni toteutusta sekä pohdin sen merkitystä ja mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

6.1 Johtopäätökset

Tutkimusaineistokseni valikoitui lopulta vain yksi keskustelupalsta, jonka avulla pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseeni. Vaikka tutkimusaineistoni ei ollut yhtä keskustelupalstaa laajempi, pidin siellä käytyä keskustelua sitäkin soveltuvampana tutkimusaineistoksi keskustelun asiallisuuden ja vakiintuneen käyttäjäkunnan vuoksi. Erityisesti pidin siitä, että keskustelua oli käyty vuosien ajan ja monet keskusteluryhmän jäsenet olivat olleet keskustelussa mukana adoptioprosessinsa alkuvaiheista aina lapsen saapumiseen saakka. Oli kiinnostavaa saada viestejä lukemalla kulkea hetken aikaa mukana näiden henkilöiden adoptiomatkalla.

Viestejä lukiessani en kuitenkaan pyrkinyt tavoittamaan yksittäisten henkilöiden adoptioprosessien kulkua, vaan saamaan yleiskuvan siitä, mitkä asiat adoptiota harkitsevia tai adoptioprosessin jo aloittaneita askarruttavat ja millaisia ajatuksia he haluavat kanssakeskustelijoiden kanssa jakaa. Toistuvalla lukemisella keskusteluista nousi esiin viisi keskustelijointa puhuttanutta teemaa: 1) adoptioprosessi, 2) oikeus adoptiolapseen, 3) tuleva lapsi, 4) adoptiolapsen vanhemmuus sekä 5) ulkopuolisten suhtautuminen.

Adoptio aina neuvonnan alkamisesta hakemusasiakirjojen lähettämiseen saakka on monivaiheinen ja hakijoiden kestävyys koetteleva prosessi. Etenkin kansainvälisissä adoptioissa hakijoiden on läpäistävä monta seulaa ja tultava hyväksytyksi monella taholla ennen kuin lapsesta on vielä edes tietoa. Jonot adoptio neuvontaan voivat olla pitkät, kotiselvityksen valmistuminen vie kuukausia, myös adoptiolautakunnan lupakäsittelyjonot ovat kuukausien mittaisia. Kansainvälisissä adoptioissa oma lukunsa on lisäksi se, miten ja millä tahdilla hakemusasiakirjat etenevät kontaktimaassa. Kaikkia näitä adoptioprosessin vaiheita leimaa epävarmuus ja pelko siitä, että adoptioprosessi katkeaa syystä tai toisesta tai hakijoita ei jostain syystä hyväksytäkään. Aineistossa kritiikin kärki kohdistui ennen kaikkea prosessin epävarmuuteen ja odotusajan pituuteen. Osansa kritiikistä sai

adoptio- ja neuvontaa antavat sosiaalityöntekijät, joilla koettiin olevan liiankin suuri valta adoptionhakijoiden lapsen saantiin ja vanhemmaksi tuloon.

FinAdo-tutkimuksen mukaan 82 prosenttia suomalaisista adoptiovanhemmista oli tyytyväisiä saamaansa adoptio- ja neuvontaan kansainvälisissä adoptioissa. Tyytyväisyys riippui neuvontaa antaneen sosiaalityöntekijän ammattitaidosta ja asenteesta. Työntekijän empaattisuus ja positiivinen asenne adoptioon lisäsi tyytyväisyyttä, vastaavasti negatiivinen asenne ja vanhempien sopivuuden tai motiivien kyseenalaistaminen vähensivät tyytyväisyyttä. Lisäksi sosiaalityöntekijän tietämys adoptiosta ja ammattikokemus vaikuttivat koetun tyytyväisyyden asteeseen. (Eriksson ym. 2015.) Adoptioprosessi kohdemaasta riippuen vaihtelee kestoltaan, luonteeltaan ja ennustettavuudeltaan, joten kohdemaalla on suuri vaikutus kokemukseen adoptiopalvelusta. On todennäköistä, että tuen, tiedon ja vuorovaikutuksen tarve on suurempi silloin, kun kohdemaan prosessi on epävarma, ennakoimaton ja pitkäkestoinen. Tiedotuksen puutteet, saadun tiedon paikkansapitämättömyys ja yhteydenpidon vähäisyys lisäävät tyytymättömyyttä adoptiopalveluun. (Eriksson 2015.)

Suurin osa adoptionhakijoista kansainvälisissä adoptioissa on 35–44-vuotiaita lapsettomia pariskuntia, jotka ovat hyvin koulutettuja, keskimääräistä korkeammassa sosioekonomisessa asemassa ja jonkin verran biologisesti vanhemmaksi tulevia vanhempia. Heillä on erilaiset taustat, motiivit, odotukset ja toiveet, mutta heitä yhdistää yhteinen tavoite, adoptiovanhemmuus. Tämän tavoitteen kautta heistä tulee sosiaalipalveluiden asiakkaita, mistä heillä harvoin on aiempaa kokemusta. Asiakkaina he muuttuvat yksilöistä "tapauksiksi" ja heidän on siedettävä sitä, että viranomaiset tarkastelevat heidän henkilökohtaisia asioitaan. On henkisesti raskasta, kun päätösvalta tärkeässä ja epävarmassa prosessissa siirtyy ammattilaisille. (Eriksson 2015.)

Omassa aineistossani adoptioprosessiin tyytymättömien määrä vaikutti olevan suurempi kuin FinAdo-tutkimuksessa. Tämä saattaa selittyä sillä, että keskustelua käydessään aineistoni keskustelijat eivät olleet vielä saaneet lasta, vaan olivat kukin prosessinsa eri vaiheissa. Aineistoni keskustelua käytiin yhteensä noin seitsemän vuotta ja moni oli keskustelussa mukana usean vuoden ajan aina lapsen saapumiseen saakka. Keskustelijat olivat siis mukana adoptioprosessin raskaimman osuuden, pitkän ja epävarman odotusajan, joten voidaan olettaa, että tuon odotusajan tunnelmat heijastuivat kokemuksiin adoptioprosessista. FinAdo-tutkimukseen taas ovat vastanneet adoptiovanhemmat, joilla pitkä odotus on jo takana ja suuresti kaivattu lapsi on saapunut kotiin. Jälkeenpäin ajateltuna arviot adoptioprosessista saattavat olla positiivisempia, kuin prosessin aikana, jolloin lapsen saaminen on vielä epävarmaa ja pelko epäonnistumisesta painaa mieltä.

Lapsettomuuden kipeys nousi esille keskustelussa siitä, kenellä on oikeus adoptoida lapsi. Lapsen saaminen tavalla tai toisella nähtiin ikään kuin subjektiivisena oikeutena, joka tulisi olla jokaisella riippumatta siitä, onko biologisen lapsen saaminen mahdollista vai ei. Adoptio nähtiin keinona, joka tulisi olla varattu ensisijaisesti niille henkilöille, joilla biologisen lapsen saaminen ei ole syystä tai toisesta onnistunut, ja näin ollen lapsettomien pitäisi olla etusijalla sellaisiin hakijoihin nähden, joilla jo oli lapsia.

Adoptiossa lähtökohtana on lapsen etu ja lapsen oikeus perheeseen. Lapsen etu tuntui keskustelussa saavan kuitenkin vain vähän tilaa. Näytti siltä, että lapsen paras otettiin esille ainoastaan silloin, kun se tuntui sopivan omiin intresseihin. Lapsettomat vetosivat siihen, kuinka tuleva lapsi esikoisena saisi vanhempiansa jakamattoman huomion, kun taas ne, joilla jo oli lapsia, vetosivat kokeneisuuteensa ja siihen, miten hyväksi sisarusten olemassa olo tulevalle lapselle olisi.

Kysymykset siitä, kenen ehdoilla adoptiota toteutetaan ja kenen intressejä ja toiveita pidetään ensisijaisina, ovat toistuvia jännitteitä adoptiossa. Aikoinaan adoptoivan aikuisen edut on tunnustettu adoption lähtökohdaksi omaisuuden ja perheen jatkamiseksi tai lapsettomuuden ratkaisuksi. 1960-luvulla adoptiota alettiin ajatella lapsilähtöisesti. Sen sijaan, että kysyttäisiin "millainen lapsi sopii tälle perheelle", lapsilähtöisessä adoptiossa kysytään, "millainen on tälle lapselle sopiva adoptioperhe". (Pösö 2013.) Suomen adoptiolaki ei edellytä adoptionhakijalta lapsettomuutta, mutta kansainväliseen adoptioon lapsia luovuttavat maat voivat asettaa rajoituksia perheille, joissa on jo lapsia. Useissa maissa lapsettomat hakijat asetetaan adoptionhakijoina etusijalle, mutta käytännössä lapsia tulee kaikenlaisiin perheisiin. Kenelläkään ei ole subjektiivista oikeutta adoptoida (www.pelastakaa lapset.fi).

Lapsen etu on asia, jota korostetaan niin lainsäädännössä kuin käytännön adoptiotoiminnassa. Aineistoni perusteella oli havaittavissa, miten adoptionhakijat olivat omaksuneet tietynlaisen "oikean tavan" puhua adoptiosta niin, että se vastaisi sitä, mitä adoptionhakijoilta odotetaan tai mitä adoptionhakijat ajattelivat heiltä odotettavan. Hakijoilta esimerkiksi odotetaan, että mahdollinen lapsettomuus on käsitelty adoptioprosessin alkaessa. Monista viesteistä oli kuitenkin luettavissa, miten lapsettomuus oli edelleen kuin avoin haava lapsenkaipuun täyttäessä kaikki ajatukset. Tarve saada lapsi oli niin suuri, että kaikki lapsen saamista hidastavat tekijät tuntuivat omien oikeuksien loukkauksilta. Oletan, että sellaiset ajatukset kuin kanssahakijoiden vähäisemmät oikeudet adoptiolapseen, eivät ole asioita, joista keskustellaan avoimesti esimerkiksi adoptioneuvonnassa. Anonyymisti avoimella keskustelupalstalla on helpompi purkaa tunteja, joita ei muuten pidettäisi

sopivana tuoda julki, ja jotka rikkovat "oikeaa puhetapaa". Keskustelupalstalla on mahdollista puhua puhtaasti omasta, itsekkästä ja inhimillisestä tarpeesta saada lapsi, sen sijaan, että tuo tarve pitäisi naamioida lapsen eduksi.

Tulevaa lasta koskeva keskustelu käsitteli pääasiassa lapsen terveydentilaa ja mahdollisia erityistarpeita sekä lapsen sopeutumista uuteen perheeseensä. Keskusteluissa pohdittiin erilaisia mahdollisia diagnooseja ja omia valmiuksia erityistarpeisen lapsen adoptoimiseen. Kohdemaasta saatavat lapsen terveydentilaa ja kehitystä koskevat lausunnot ja selvitykset vaihtelevat määrältään ja laadultaan. Lapsen tullessa maahan, hänelle on aina tehtävä huolellinen maahantulotarkastus laboratoriotutkimuksineen. Lapsen kehitystä arvioitaessa on huomioitava adoptiota edeltävät olosuhteet, eikä lapsen psyykkistä, kielellistä tai sosiaalista kehitystä tule alkuvaiheessa verrata suomalaisiin standardeihin. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015.)

Adoptiolasten kehitystä ja psyykkisiä ongelmia on tutkittu paljon. Tutkimusten perusteella adoptiolapsilla näyttää olevan muihin lapsiin verrattuna useammin käytöshäiriöitä ja oppimisvaikeuksia. Mitä vanhempana lapsi adoptoidaan ja mitä useampia sijoituksia hänellä on takanaan, sitä todennäköisemmin hänellä on erilaisia kehityksen ongelmia. Arviolta 10–33 prosentilla laitoksista adoptioon tulevilla lapsilla on reaktiivinen kiintymyssuhteen häiriö (RAD). Mitä enemmän laiminlyöntejä lapsi on kokenut ja mitä vanhempana hänet adoptoidaan, sitä yleisempää RADin esiintyminen on. Kotimaasta adoptoidut lapset ovat usein fyysisesti terveitä ja heidän taustoistaan on kansainvälisiin adoptioihin verrattuna enemmän tietoa, mutta myös heillä voi olla varhaisiin kokemuksiin ja taustaan liittyviä erityistarpeita. Vanhempien harkinta-ajaksi lapsi sijoitetaan yleensä ensin perhehoitoon ja vasta muutamien kuukausien päästä adoptioperheeseen, joten lapselle voi näin tulla useita varhaisia menetyskokemuksia. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015.)

Adoptiolasten taustaan liittyviä riskitekijöitä ovat esimerkiksi raskaudenaikaisen seurannan puuttuminen, altistuminen äidin päihteidenkäytölle, huonot ravitsemusolot, köyhyys ja äidin sairaudet. Pienetkin rakennepoikkeamat, jotka länsimaissa hoidettaisiin yhteiskunnan varoin, voivat monissa maissa johtaa lapsen heitteille jättöön ja edelleen adoptioon. Adoptiolasten tavallisimpia erityistarpeita ovat huulen ja suulaen halkiot, sydänviat, raajojen rakennepoikkeavuudet ja krooniset infektiot, kuten hepatiitti B tai C. (Lapinleimu 2015.)

Tutkimusaineiston perusteella adoptionhakijoilla tuntui olevan realistinen käsitys siitä, että adoptiolasten terveydentilaa ei voinut etukäteen varmuudella tietää ja mahdollisiin pulmiin oli varauduttava siinäkin tapauksessa, että toiveissa oli mahdollisimman terve lapsi. Keskustelijoiden optimismi näkyi siinä, että he tuntuivat pikemminkin varautuvan hoidettavissa oleviin somaattisiin sairauksiin kuin pitkäkestoisiin psyykkisiin ongelmiin, esimerkiksi kiintymyssuhteen häiriöihin. Viesteistä välittyi ajatus siitä, että jotta adoptioon ylipäätään uskaltaa lähteä, on luotettava itseensä ja uskottava siihen, että lapsen kanssa tulee selviämään mahdollisista vaikeuksista huolimatta.

Adoptiolapsen vanhemmuutta pohdittiin keskusteluissa yllättävänkin vähän siihen nähden, että vanhemmuuteen valmistautuminen on olennainen osa adoptioprosessia. Adoptioneuvonnan yhtenä keskeisenä tehtävänä on auttaa hakijoita arvioimaan valmiuksiaan adoptiovanhemmiksi ja valmistautumaan adoptiovanhemmuuteen. Adoptiovanhemmuudessa tarvittavia ominaisuuksia ovat esimerkiksi joustavuus, avoimuus ja realistinen minäkuva. Adoptiotyötä tehneet sosiaalityöntekijät pitävät adoptiovanhempien vahvuuksina muun muassa kykyä asettua lapsen asemaan, kykyä solmia sosiaalisia suhteita, toimivaa ja avointa tunnelmaisua, avarakatseisuutta, suvaitsevaisuutta ja ymmärrystä lapsen taustaa kohtaan. Adoptiovanhempien riskitekijöitä taas ovat esimerkiksi ehdottomuus, tunnekyllmyys, ylikorostunut rationaalisuus, perustyytymättömyys, kiire ja haluttomuus pysähtyä pohtimaan elämäänsä adoptioneuvonnassa sekä käsittelemättömät asiat, kuten lapsettomuus tai vaikeat lapsuuden kokemukset. (Opas adoptioneuvonnan antajille 2013, 38–39.)

Aineistossa vanhemmuudesta käyty keskustelu liittyi prosessin kuluessa ajoittain nousevaan epävarmuuteen, joka sai adoptionhakijat epäilemään omaa kykyään toimia vanhempana. On tyypillistä, että adoptionhakijan itsekritiikki ja epävarmuus lisääntyvät jossain vaiheessa adoptioprosessia, ja että hakijat voivat alkaa epäröidä ja kyseenalaistaa päätöstään adoptoida. Vähitellen prosessin aikana heille syntyy realistinen käsitys itsestään tulevana adoptiovanhempina. Onnistuneesti adoptioneuvonnan läpikäynyt hakija on valmis ottamaan adoptioneuvontaan liittyvän haasteen vastaan. (Opas adoptioneuvonnan antajille 2013, 38.)

Myös sellaiset keskustelijat, joilla jo oli lapsia, kokivat epävarmuuden tunteita. Vanhemmuus ja lapsen hoito sinänsä ei huolettanut heitä, pikemminkin epäily liittyi omaan jaksamiseen tai tulevan lapsen ja sisarusten suhteeseen. Jos adoptionhakijoilla on ennestään biologisia tai adoptoituja lapsia, pohditaan adoptioneuvonnassa näiden lasten ja tulevan adoptiosisaruksen suhdetta. Myös perheessä jo olevia lapsia on valmistettava uuden sisaruksen tuloon. On havaittu, että adoptoidun lapsen

kannalta on parasta, että hän tulee perheen nuorimmaiseksi. Lasten tulon välillä on oltava riittävän pitkä aika ja aikaisemman lapsen tulee olla turvallisesti kiinnittynyt perheeseen ennen uuden lapsen tuloa. Uuden lapsen myötä vanhempien on jaettava rakkaus ja huolenpito useamman lapsen kesken ja vanhempien voimavarat on arvioitava tästä näkökulmasta. (Opas adoptionevannon antajille 2013, 42.)

Epäily omasta jaksamista on aiheellinen huoli, ja vaikka voimavarat olisikin arvioitu riittäviksi, voi tilanne muuttua lapsen tultua perheeseen. Äitiyden alkuvaiheessa adoptioäidit stressaantuvat samoista asioista kuin muutkin äidit. Näitä ovat esimerkiksi muutokset parisuhteessa, oman ajan väheneminen, lapsen hoitovastuu sekä arkielämän muuttuminen työssäkäynnistä lapsen kotona hoitamiseksi. Adoptioon liittyy lisäksi omat erityiset haasteensa, kuten vanhempien lapsettomuustausta, raskas adoptioprosessi arviointineen ja pitkin odotusaikoinen, ulkopuolisten ihmettely tai väheksyntä, vanhemmaksi tulo keskimääräistä iäkkäämpänä sekä lapsen mahdolliset sairaudet, kehitysviiveet ja etnisyyteen ja identiteettiin liittyvät seikat. Adoption jälkeinen masennus ei ole harvinaista adoptioäitien keskuudessa. Adoptoidun lapsen tarpeiden määrä ja laatu on yhteydessä masennuksen syntyyn ja sen vaikeusasteeseen. Ahdistus, paniikki ja riittämättömyyden tunteet liittyvät masennukseen, lisäksi siihen yhdistettäviä tekijöitä ovat adoptiovanhempien toiveet nopeasta kiintymyksen synnystä, pettymykset, viha ja ristiriitaiset ajatukset uutta lasta kohtaan sekä näiden ajatusten aiheuttama syyllisyys. Masennusta ei useinkaan uskalleta tunnustaa sosiaalityöntekijöille tai adoptiojärjestöille eikä adoptiovanhempien saama tuki ja apu sukulaisilta ole yhtä itsestäänselvää kuin biologisilla vanhemmilla. (Mäkipää 2014.)

Perheenjäsenten ulkopuolisten henkilöiden suhtautuminen ei aina ollut keskustelijoiden mieleen. Heille itselleen tärkeään adoptiohankkeeseen saatettiin toisinaan suhtautua epäillen tai ennakkoluuloisesti. Adoptiolapsen kannalta sukulaisten hyväksyntä on tärkeää, sillä adoptoitu lapsi saa kaikki lapsen oikeudet myös muuhun sukuun nähden. Adoptionhakijoiden tulisi neuvonnan aikana keskustella adoptioaikeistaan omaistensa ja lähisukulaistensa kanssa ja valmistaa heitä uuteen tilanteeseen. Esimerkiksi ajatus vierasmaalaisesta lapsenlapsesta saattaa vaatia kypsyttelyaikaa tulevilta isovanhemmilta. Kun sukulaisilla ja läheisillä on mahdollisimman paljon tietoa adoptiosta, heillä on paremmat mahdollisuudet ymmärtää ja tukea hakijoita odotuksen aikana sekä helpompi hyväksyä lapsi ja tukea adoptiovanhempia heidän kasvatustehtävässään. (Opas adoptionevannon antajille 2013, 42–43.)

Omaisten ja suvun hyväksyntä adoptioaikeille oli keskustelijoille tärkeää, siksi juuri läheisimpien ihmisten rasistiset kommentit koettiin loukkaavimpina. Suppean määritelmän mukaan rasismia on tarkoituksellinen ja vihamielinen toiminta, jonka tarkoituksena on tuottaa vahinkoa. Rasismi voi perustua myös hienovaraiseen ja vaikeasti havaittavaan toimintaan ja asenteisiin. Tyypillistä niin kutsutulle piilorasismille on se, että ihmiset eivät välttämättä ole tietoisia asenteidensa ja toimintansa loukkaavuudesta ja rasistisuudesta. Rasismille on tyypillistä erilaiset puhetavat, joiden välityksellä erilaiset etniset, kansalliset, kielelliset ja uskonnolliset ryhmät esitetään muita alempiarvoisina ja suljetaan osallisuuden ja kuulumisen ulkopuolelle. Arkipäivän rasismi on yksi rasismien muodoista ja siinä rasismia tarkastellaan rasismien kohteeksi joutuneiden näkökulmasta. Arkipäivän rasismi voi ilmetä esimerkiksi pahan puhumisena etnisistä vähemmistöistä, nimittelynä, loukkaavina ilmeinä, eleinä ja katseina, välttelemisenä, syrjintänä ja eristämisenä sekä fyysisenä väkivaltana. (Koskinen 2015.)

Kansainvälisesti adoptoitujen suomalaisuus kyseenalaistetaan monin eri tavoin kohtaamisissa valtaväestön kanssa. Kyseenalaistamisen taustalla vaikuttaa käsitys suomalaisuudesta "valkoisuutena", sillä usein nimenomaan ne, jotka eivät ihonvärinsä vuoksi täytä "valkoisen" suomalaisuuden normia, määritellään "muualta tulleiksi". Finado-tutkimuksen mukaan adoptoidut olivat kokeneet tiedustelua ja ihmettelyä heidän suomen kielen taidostaan ja sopeutumisestaan kulttuuriin ja ilmastoon, tuijottelua, välttelyä, nimittelyä ja stereotyyppisiä käsityksiä alkuperäkulttuurinsa ja etnisen ryhmänsä edustajina. Valtaosa adoptoiduista tulee määritellyksi ensikohtaamisissa ulkomaalaiseksi. Myös adoptiotausta herättää kysymyksiä. Kysymykset liittyvät adoptoidun alkuperään, biologisiin vanhempiin ja synnyinmaan olosuhteisiin. Monesti nämä kysymykset sisältävät epäsuoran oletuksen siitä, etteivät adoptoidut pohjimmiltaan kuulu Suomeen ja ettei adoptioperhe pohjimmiltaan ole heidän "oikea perheensä". (Koskinen 2015.)

6.2 Pohdinta

Pro gradu -tutkielman aihetta valitessani pidin tärkeänä lähtökohtana aineiston helppoa saatavuutta. Halusin pitää työmäärän kohtuullisena, jotta selviäisin gradu-tutkielman tekemisestä suhteellisen nopeassa aikataulussa kokopäiväisen työni ohessa. Tutkielman tekemisen edistymisen kannalta tärkeää oli myös se, että aihe olisi aidosti kiinnostava ja että siitä voisi oikeasti olla hyötyä myös työssäni sosiaalityöntekijänä. Adoptio valikoitui tutkielmani aiheeksi lopulta helposti ja ikään kuin

luonnollista reittiä; olihan minulla kotona aiheesta muistuttamassa tyttäreni, jonka kanssa olen opetellut adoptioäitinä olemista 11 vaiherikasta ja elämänmakuista vuotta.

Aineiston viestejä lukiessani pyrin häivyttämään omat kokemukseni adoptiosta taustalle ja lukemaan viestejä "tuorein silmin". Aineiston valinta kävi lopulta helposti, sillä aineistoksi sopivia avoimia keskustelupalstoja ei löytynyt kovinkaan montaa. Tutkimuksen yleistettävyyden ja luotettavuuden kannalta olisi voinut olla hyvä, että aineisto olisi ollut laajempi. Tutkimukseni tulokset ovat silti tälläkin aineistolla linjassa aiemman adoptiotutkimuksen kanssa. Adoptionhakijoita ei tietojeni mukaan ole aiemmin tutkittu oman tutkielmani näkökulmasta, mutta aineistossani esiin nousseet, adoptionhakijoita askarruttavat teemat ovat samoja, joita käsitellään esimerkiksi adoptioneuvonnassa tai joista muuten on tehty paljon tutkimusta, esimerkiksi adoptiolapsen terveys, sopeutuminen, kiintymyssuhteen muodostuminen ja adoptiovanhempien jaksaminen.

Omaa adoptioprosessia muistellessani en voi kuin hämmästellä sitä, miten rajaton oli luottamukseni tulevaan ja omiin kykyihini adoptioäitinä. Sama luottamus oli havaittavissa aineistoni teksteissä. Halusin tutkia adoptioaihetta nimenomaan sellaisten henkilöiden näkökulmasta, joilla adoptioprosessi oli vasta harkinnassa tai jo meneillään, mutta lapsi ei ollut vielä kotona. Adoptioprosessin aikana hakijat valmistautuvat adoptiovanhemmuuteen, aivan kuten raskausaikana odottavat vanhemmat valmistautuvat biologiseen vanhemmuuteen. Adoptionhakijoiden voi kuitenkin olla vaikea avoimesti tuoda ajatuksiaan sekä mahdollisia pelkojaan ja huoliaan julki adoptioneuvonnassa tai yhteydenpidossaan adoptiopalvelunantajan kanssa siinä pelossa, että adoptioprosessi hidastuu tai katkeaa kokonaan, jolloin lapsi jää saamatta. Pelko on hyvin hallitseva tunne adoptioprosessissa: lapsen pelkää menettävänsä ennen kuin on häntä saanutkaan. Lapsen saapumiseen valmistautumisen ja tulevan yhteiselämän kannalta olisi kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että huolista, epäilyksistä ja omasta keskeneräisyydestä olisi mahdollista puhua avoimesti sen sijaan, että koko pitkän ja monivaiheisen prosessin ajan on "esitettävä" potentiaalista adoptiovanhempaa.

Törmäys todellisuuden kanssa voi lapsen saavuttua olla sitä suurempi, mitä enemmän ja kauemmin on joutunut eri tahoille vakuuttelemaan omaa sopivuuttaan adoptiovanhemmaksi ja perustelemaan ympäristölle epätavanomaista ratkaisuaan. Avun hakemisen kynnyks voi tällöin nousta tarpeettoman korkeaksi ja vaarana on, että kaiken "syynäyksen" jälkeen adoptiovanhemmat jäävätkin yksin pulmiensa kanssa.

Niin tässä kuin aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että adoptionhakijat eivät aina pidä adoptioneuvontaa onnistuneena - eivät ainakaan vielä siinä vaiheessa, kun prosessi on kesken ja sen päättymisestä toivotulla tavalla ei ole varmuutta. Adoptiopäätös, niin kuin lapsen hankkimisen päätös aina, on yksi elämän suurimmista ja kauaskantoisimmista päätöksistä. Biologisen lapsen hankkimiseen ei tarvita muiden lupaa eikä edes tietoista päätöstä; lapsen tekemiseen tarvitaan vain kaksi ihmistä ja onnekas - tai joskus onneton - sattuma. Adoptiossa taas lasta on "tekemässä" suuri joukko ihmisiä, joista ei varmuudella voi tietää ovatko he sinun puolellasi vai sinua vastaan.

Adoptionhakijoiden näkökulmasta olisi erittäin tärkeää, että kaikki heidän yhdessä elämänsä merkittävimmässä prosessissa mukana olevat eri tahojen työntekijät olisivat adoption asiantuntijoita. Näin ei kuitenkaan aina ole, etenkin silloin, kun adoptioneuvonnan tekee kunnan sosiaalityöntekijä, joka ei ehkä koskaan aiemmin ole millään tavalla ollut tekemisissä adoption kanssa. Tietämättömyys adoptiosta voi kuitenkin haitata merkittäväällä tavalla adoptioneuvonnan onnistumista ja se voi vaikuttaa jopa lopputulokseen. Adoptioneuvonnan antajalla tulisi olla realistinen ymmärrys niin lapsiperhe-elämästä yleensä kuin adoptioon liittyvistä erityispiirteistä erityisesti. Syvälinen ymmärrys mahdollistaisi adoptioneuvonnan antajan ja adoptiovanhemmiksi haluavien välisen toimivan vuorovaikutuksen, jossa adoptionhakijan olisi mahdollista avoimesti olla epätäydellinen, mutta silti riittävän hyvä adoptiovanhemmaksi.

Toivon, että tutkimuksestani olisi apua kehitettäessä adoptioneuvontaa, adoptiovalmennusta ja adoption jälkipalvelua. Nykyisellään jälkipalvelu tarkoittaa lähinnä adoptiopalvelunantajalta saatavaa maksullista palvelua silloin, kun adoptoitu tai adoptiovanhemmat haluavat selvittää adoptoidun taustaa tai järjestää juurimatkaa adoptoidun lähtömaahan. Adoptioneuvonta taas painottuu vahvasti aikaan ennen lapsen saapumista, mutta lapsen tultua sosiaalityöntekijän tapaamiset voivat jäädä yhteen kertaan. Jatkotutkimukselle olisikin tarvetta sen selvittämisessä, kuinka paljon ja millaisia tuen tarpeita adoptiovanhemmilla on lapsen saavuttua.

7 KIRJALLISUUS

Adoptiolaki 22/2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120022>. Viitattu 24.11.2015.

Arpo, R. (2005) Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkinnoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa. Joensuu: Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 2005:39

Brodzinsky, D.M. (1993) Long-term Outcomes on Adoption. *The Future of Children* 1 (1993), 154-162.

Elovainio, M., Raaska, H., Sinkkonen, J., Mäkipää, S. & Lapinleimu, H. (2015) Associations between attachment-related symptoms and later psychological problems among international adoptees: Results from the FinAdo study. *Scandinavian Journal of Psychology* 56 (2015), 53–61.

Eriksson, P. (2015) Adoptiovanhempien tyytyväisyys adoptioeuvontaan ja adoptiopalveluun. Teoksessa Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) *Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta*. Helsinki: Duodecim, 70–83.

Eriksson, P., Elovainio, M., Mäkipää, S., Raaska, H., Sinkkonen, J. & Lapinleimu H. (2015) The Satisfaction of Finnish adoptive parents with statutory pre-adoption counselling in intercountry adoptions. *European Journal of Social Work* 18 (3), 412–429.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

FINADO: Tutkimus adoptiolasten erityistarpeiden kohtaamiseen etenee (2010) Pelastakaa Lapset ry. <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/kehittamishankkeet/finado-tutkimus-adoptiolasten-er/>. Viitattu 18.10.2015.

Greco, O., Rosnati, R. & Ferrari, L. (2015) Adult Adoptees as Partners and Parents: The Joint Task of Revisiting the Adoption History. *Adoption Quarterly* 18 (2015), 25–44.

Hakkarainen, P. & Koisti-Auer, A-L. (2006) *Pride-kirja. Pride-valmennus sijais- ja adoptiovanhemmuutta harkitseville*. Pesäpuu ry.

Harteringer-Saunders, R.M., Trouteaud, A. & Matos Johnson, J. (2015) Post Adoption Service Need and Use as Predictors of Adoption Dissolution: Findings From the 2012 National Adoptive Families Study. *Adoption Quarterly* 18 (2015), 255–272.

Helo, H-M. (2006) *Adoptiohakijoiden kokemuksia adoptioeuvonnasta*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Helsingin kaupunki: Kansainvälinen adoptio. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/perheoikeudelliset-asiat/adoptio/>. Viitattu 28.11.2015.

Huttunen, J. (2011) *Sosiaalinen vanhemmuus uusperheessä*. <http://supli.fi/sosiaalinen-vanhemmuus-uusperheessa-2/>. Viitattu 24.11.2015.

Interpedia: Adoptio. <https://interpedia.fi/kansainvalinen-adoptio/adoptio/>. Viitattu 28.11.2015.

Jaro, A. & Sarkkinen-Andersson, P. (2011). Kansainvälisesti adoptoitujen alle 18-vuotiaiden lasten käyttämät terveys- ja terapiapalvelut Suomessa - Finado-tutkimuksen tuloksia. Hyvinkää: Laurea-ammattikorkeakoulu.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/32809/Jaro_SarkkinenAndersson.pdf?sequence=1. Viitattu 6.10.2015.

Kats, M. & Kranck, A. (1989) Lapsemme ulkomailta. Kansainvälisestä adoptiosta. Suom. Eila Jauho. Sulva: Interpedia.

Kauppi, M. & Rautanen, E. (1997) Oikeus hyvään kotiin. Pelastakaa lapset ry ja suomalainen lastensuojelutyö. Helsinki: Pelastakaa lapset ry, 203–205.

Koskinen, M. (2015) Kansainvälisesti adoptoitujen nuorten aikuisten kokemuksia erilaisuudesta ja arkipäivän rasismista. Teoksessa Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 128–145.

Koskinen, M., Sarkkinen S-M. & Svala, M. (2014) Johdanto. Teoksessa Maarit Koskinen, Sari-Maaria Sarkkinen & Marjaana Svala (toim.) Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 6.

Lapinleimu, H. (2015) Ulkomailta Suomeen tulevan lapsen maahanmuuttotarkastus ja terveyden seuranta. Teoksessa Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 84–101.

Lehtovaara, M. (2014) Adoptoidut lapset lastensuojelun asiakkaina. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Lännen Media: Ulkomaisten adoptioiden määrä romahti.

<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/lannen-media-ulkomaisten-adoptioiden-maara-romahti/5682702>. Viitattu 26.1.2016.

McKay, K. & Ross, L.E. (2009) The transition to the adoptive parenthood: A pilot study of parents adopting in Ontario, Canada. *Children and Youth Services Review* 32 (2010), 604–610.

Mäkipää, S. (2014) Toivottuja lapsia ja hyviä äitejä – adoptioäitien lapsen saamisen jälkeinen masennus. Teoksessa Maarit Koskinen, Sari-Maaria Sarkkinen & Marjaana Svala (toim.) Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 137–156.

Niemelä, L. & Tuomi, P. (2008) Tavallista äitiyttä lisämaustein. Naisten kokemuksia adoptioäitiydestä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Opas adoptioneuvonnan antajille. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:21.

Parviainen, H. (2014) Adoption muuttuva luonne Suomessa. Teoksessa Maarit Koskinen, Sari-Maaria Sarkkinen & Marjaana Svala (toim.) Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 15–30.

Pelastakaa Lapset ry: Adoptiot. <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/adoptiot/>. Viitattu 28.11.2015.

- Pösö, T. (2003) Adoptio perhesuhteiden uudelleenjärjestelyinä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus Kirja, 140–158.
- Pösö, T. (2013) Adoptio lastensuojeluna. Teoksessa Piritta Timonen (toim.) Adoptio - lapsen etu? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Raaska, H., Elovainio, M., Sinkkonen, J., Matomäki, J., Mäkipää, S. & Lapinleimu, H. (2011) Internationally adopted children in Finland: parental evaluations of symptoms of reactive attachment disorder and learning difficulties - FINADO study. *Child: care, health and development* 38 (5), 697–705.
- Raaska, H., Elovainio, M., Sinkkonen, J., Stolt, S., Jalonen, I., Matomäki, J., Mäkipää S. & Lapinleimu H. (2013) Adopted children's language difficulties and their relation to symptoms of reactive attachment disorder: FinAdo study. *Journal of Applied Developmental Psychology* 34 (2013), 152–160.
- Raaska H., Lapinleimu H., Sinkkonen J., Salmivalli C., Matomäki J., Mäkipää S. & Elovainio M. (2012) Experiences of School Bullying Among Internationally Adopted Children: Results from The Finnish Adoption (FINADO) Study. *Child Psychiatry Hum Dev* 43 (2012), 592–611.
- Ritala-Koskinen, Aino (2001) Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Salmela, J. (2015) Lapsen edun ensisijaisuus kansainvälisissä adoptioissa. OTM-tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Selin, M. (2007) Ulkomailta lapsen adoptoineiden vanhempien kokemuksia adoptioprosessista sekä tuen saannista. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Sinkkonen, J. (2001) Adoptiolapsen psyykkisen kehityksen haasteet. *Duodecim* 117 (2001), 499–504.
- Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (2015) Adoptoidut lapset ja nuoret. Teoksessa Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 42–49.
- Sukula, S. (2009) Matka äidiksi. Tarinoita adoptiosta ja yksinvanhemmuudesta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Adoptiot.
http://www.tilastokeskus.fi/til/adopt/2014/adopt_2014_2015-06-17_tie_001_fi.html. Viitattu 7.9.2015.
- Triseliotis, J., Shireman, J. & Hundleby, M. (1997). *Adoption. Theory, Policy and Practice*. London: Cassell.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Valvira: Adoptio. <http://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/adoptio>. Viitattu 28.11.2015.